

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2019-2020

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Pavel Denčev

Příčiny recidivy u odsouzených ve Věznici Ostrov

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2019-2020

BACHELOR THESIS

Pavel Denčev

Recidivism of prisoners in Ostrov prison

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 15. 2. 2020

Pavel Denčev

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za odborné vedení, rady a věcné připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje recidivní systém a vězeňský systém v ČR, konkrétně pak na Věznici Ostrov, její historii a zařazení. Objasňuje historii trestu a trestání a popisuje výkon trestu odnětí svobody se zaměřením na penitenciární a postpenitenciární péči, kdy hlavní roli hrají subjekty postpenitenciární péče. Obě tyto péče a nastavený vězeňský systém všeobecně, se snaží pomoci pachatelům trestných činů, aby nedocházelo ke kriminální recidivě. Důležité přitom je znát druh trestného činu, osobnost pachatele trestného činu a faktory kolem něj, které by mohly ovlivňovat jeho recidivní chování a zároveň i zařazení do běžného společenského života. V kazuistikách deseti náhodně vybraných recidivních pachatelů, lze spatřit propojenost všech možných faktorů, které ovlivňují chování a jednání recidivních pachatelů trestných činů.

Klíčová slova

Kazuistika, kriminální recidiva, mediační služba, penitenciární péče, postpenitenciární péče, probační služba, sociální pracovník, trest, výkon trestu odnětí svobody.

Annotation

This baccalaureate thesis examines the recidivist system and the prison system in the Czech Republic, with an emphasis on the Ostrov Prison, its history and classification. It explains the history of punishment and punishing and describes the execution of custodian sentences with a focus on penitentiary and post-penitentiary care, where the dominant role is played by post-penitentiary care authorities. The aim of both these types of care and the established prison system in general is to help perpetrators of crimes avoid criminal recidivism. In this respect, it is crucial that we know the type of crime, the personality of the perpetrator and the factors surrounding them that could have an impact on their recidivist behaviour. Reintegration in normal social life is also vital. The case reports of ten offenders selected at random cast light on the links between all possible factors that have an impact on the behaviour and actions of recidivists.

Keywords

Case report, criminal recidivism, imprisonment, mediation service, penitentiary care, post-penitentiary care, probation service, punishment, social worker.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 VĚZNICE OSTROV	11
1.1 Typy věznic.....	11
1.2 Věznice ostrov – historie a její vývoj	14
1.3 Zaměstnanci věznice ostrov	17
2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	20
2.1 Stručná historie trestu a trestání.....	20
2.2 Výkon trestu odnětí svobody	22
2.3 Práva a povinnosti odsouzených.....	23
2.4 Penitenciární péče	23
3 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	26
3.1 Potřebnost a formy postpenitenciární péče	26
3.2 Subjekty postpenitenciární péče	27
3.2.1 Sociální pracovník vězeňské služby.....	27
3.2.2 Probační a mediační služba.....	28
3.2.3 Další subjekty postpenitenciární péče.....	29
4 KRIMINÁLNÍ RECIDIVA	30
4.1 Druhy recidivy	30
4.2 Typologie recidivních pachatelů.....	31
4.3 Příčiny a podmínky recidivy.....	32
4.4 Faktory ovlivňující recidivu.....	33
4.4.1 Sociální prostředí a socializace osobnosti.....	34
4.4.2 Rodinné prostředí.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST	37
5 KAZUISTIKY	37
5.1 Složení zkoumaného vzorku	37
5.1.1 KAZUISTIKA Č. 1.....	37
5.1.2 KAZUISTIKA Č. 2.....	41
5.1.3 KAZUISTIKA Č. 3.....	44
5.1.4 KAZUISTIKA Č. 4.....	47

5.1.5	KAZUISTIKA Č. 5.....	50
5.1.6	KAZUISTIKA Č. 6.....	52
5.1.7	KAZUISTIKA Č. 7.....	56
5.1.8	KAZUISTIKA Č. 8.....	59
5.1.9	KAZUISTIKA Č. 9.....	62
5.1.10	KAZUISTIKA Č. 10.....	65
5.2	Zhodnocení příčin recidivy v porovnání s odbornou literaturou	68
5.2.1	Disociální porucha jako nejčastější porUcha osobnosti u odsouzených	71
5.2.2	Nepodnětné rodinné prostředí jako jedna z příčin recidivy trestné činnosti	72
5.2.3	Abúzus návykových látek	73
5.3	Vyhodncení možných příčin recidivy u odsouzených	74
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	79
	SEZNAM ZKRATEK	83
	SEZNAM TABULEK.....	85

ÚVOD

Tato bakalářská práce se zabývá příčinami recidivy u odsouzených pachatelů trestných činů, konkrétně pak na příkladech pachatelů ve výkonu trestu ve Věznici Ostrov. Denně se ve svém zaměstnání setkávám s recidivními pachateli, proto se nabízí zkusit objasnit důvody jejich recidivy, neboť většina odsouzených ve Věznici Ostrov se skládá právě z recidivních pachatelů. Cílem této práce je zjistit, jaké jsou nejčastější příčiny recidivy na základě informací získaných z kazuistických dat, které jsou uvedeny po teoretické části této práce. Zmapovat a sloučit zjištěné poznatky, vážící se ke zkoumání vlivu na recidivu pachatelů trestné činnosti v souvislosti s narušením faktorů, jako jsou rodina a její socializace v ní, možnost ubytování po výkonu trestu, vzdělání pachatelů, zvládnutí závislostních vzorců chování a psychologická charakteristika odsouzených. Příčiny recidivy nelze jednoduše konkretizovat a jde o souhrn mnoha okolností vyskytujících se zároveň u jednoho pachatele v jednom časovém období.

Historie Věznice Ostrov ve Vykmánově sahá do historie, kdy byla jedním z pracovních táborů, postupem času se z ní stala věznice patřící do typů věznic v ČR se zaměstnanci ve služebním a zaměstnaneckém poměru. Tyto informace jsou popsány v první kapitole teoretické části. Druhá kapitola pojednává o výkonu trestu odnětí svobody, objasňuje ve zkratce historii trestu a trestání a přes práva a povinnosti odsouzených plynule přechází v penitenciární péči. Protože postpenitenciární péče je stěžejní při propouštění odsouzeného z výkonu trestu a jeho následné začlenění do běžného společenského života, kdy se ukazuje, jestli správně, a hlavně účinně proběhla penitenciární péče, je jí věnována celá třetí kapitola teoretické části. Poslední teoretická část objasňuje pojem kriminální recidivy, a to z různých pojetí. Na kriminální recidivu nahlízejí odborníci odlišně, proto není jednotné vymezení druhů recidivy. Podle toho, z jakého hlediska je na ní nahlíženo, lze vymežit její druhy z různých hledisek. Pro propojení všech kapitol této praktické části jsou důležité druhy recidivy na základně kriminální specializace. V neposlední řadě je podstatné dozvědět se něco o příčinách či podmínkách kriminální recidivy a nastínit si některé faktory jenž jí ovlivňují.

Hlavním tématem práce je zjistit, zda recidiva trestné činnosti souvisí se strukturou osobnosti pachatele, s přítomností problémů v oblasti mezilidských vztahů a s rychle se

měnící strukturou společnosti nebo sociální integrací. Tento směr zaměření jsem si zvolil proto, že se domnívám, že příčiny recidivy nelze jednoduše konkretizovat a jde o soubor mnoha okolností vyskytujících se zároveň u jednoho pachatele v jednom časovém období. Práce je ukončena zhodnocením recidivy u vybraného vzorku pachatelů a ve srovnání s odbornou literaturou. V neposlední řadě je dále cílem poskytnout ucelený mapující přehled faktorů, které se podílejí na vzniku recidivy a dle jejich analýzy vyvodit doporučení pro praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 VĚZNICE OSTROV

Věznice Ostrov se nachází na úpatí Krušných hor ve vzdálenosti 16 km od Karlových Varů a 7 km od Jáchymova. Je profilována pro výkon trestu odnětí svobody pro dospělé muže zařazené soudem do věznice typu s ostrahou a jsou v ní umístováni odsouzení zařazení do oddělení se středním a vysokým stupněm zabezpečení.

Věznice Ostrov je členěna do tří samostatných objektů. První slouží převážně pro oddělení výkonu trestu, ve druhém jsou vnitřní pracoviště, nástupní a výstupní oddělení, specializovaný oddíl pro odsouzené trvale pracovně nezařaditelné a zvláštní oddělení pro výkon vazby. Ve třetím objektu je umístěn specializovaný oddíl pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování způsobenou dlouhodobým užíváním psychotropních látek, specializovaný oddíl pro odsouzené s poruchami duševními a poruchami chování a bezdrogová zóna.

Ubytovací kapacita činí 931 osob, z toho 80 pro výkon vazby a 851 pro výkon trestu. K 31. 10. 2019 bylo ve věznici umístěno 69 obviněných a 770 odsouzených osob. Ke stejnému datu měla věznice 417 zaměstnanců, z toho 252 příslušníků, 165 občanských zaměstnanců.¹

1.1 TYPY VĚZNIC

Věznice v České republice se rozdělují na vazební věznice (zde jsou umístěni obvinění) a věznice (zde jsou umístěni odsouzení vykonávající trest odnětí svobody). V ČR je 10 vazebních věznic a 25 věznic, 2 ústavy zabezpečovací detence (Vazební

---

¹ Věznice Ostrov. *Základní informace*. [online]. [cit. 2019-12-13].
Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-ostrov/o-nas/zakladni-informace/>.

věznice a ÚpVZD Brno, Věznice a ÚpVZD Opava), o správu se stará Vězeňská služba České republiky.²

Tabulka 1 - Vazební věznice v ČR

Brno	České Budějovice	Hradec Králové	Liberec	Litoměřice
Olomouc	Ostrava	Praha Ruzyně	Praha Pankrác	Teplice

Zdroj: *Organizační jednotky*. Vězeňská služba České republiky. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Tabulka 2 - Věznice v České republice

Bělušice	Nové Sedlo	Rýnovice
Břeclav	Odolov	Stráž pod Ralskem
Heřmanice	Opava	Světlá nad Sázavou
Horní Slavkov	Oráčov	Valdice
Jiřice	Ostrov	Vinařice
Karviná	Pardubice	Všehrady
Kuřim	Plzeň	Znojmo
Kynšperk nad Ohří	Příbram	
Mírov	Rapotice	

Zdroj: *Organizační jednotky*. Vězeňská služba České republiky. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

V lednu roku 2017 by přijat zákon č. 58/2017 Sb., kterým došlo s účinností k 1. 10. 2017 ke změně trestního zákoníku a zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Touto novelou došlo ke změně rozdělení typu věznic. Věznice se nově rozdělují

² Vězeňská služba České republiky. *Organizační jednotky*. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

podle způsobu vnějšího střežení, zajištění bezpečnosti a režimu výkonu trestu do dvou typů:

- Věznice s ostrahou.
- Věznice se zvýšenou ostrahou.³

Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé. Soud rozhoduje, dle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, o tom, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen k výkonu trestu.⁴

Vnitřním členěním se věznice s ostrahou člení podle stupně zabezpečení dále na oddělení:

- S nízkým stupněm zabezpečení.
- Se středním stupněm zabezpečení.
- S vysokým stupněm zabezpečení.⁵

Odsouzení jsou do jednotlivých oddělení umístováni podle míry vnějšího a vnitřního rizika.

Česká republika je jedním ze 13 států v Evropě, které mají přeplněné věznice. Řadí se do skupiny evropských států, které mají nejvíce lidí ve vězení v přepočtu na obyvatelstvo.

---

³ § 8, *Typy věznic*. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

⁴ § 8, *Typy věznic*. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

⁵ § 12a *Vnitřní členění věznice s ostrahou*. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

Tabulka 3 - Přehled počtu odsouzených a obviněných v ČR

Stav k 30. 12. 2019	Muži	Ženy	Mladiství	Cizinci	Celkem
Počet vězňených osob	19 043	1 726	73	1 789	21 054
Počet obviněných	1 656	139	23	488	1 795
Počet chovanců	84	10	-	3	94
Počet odsouzených	17 303	1 577	50	1 279	18 880
S nízkou ostrahou	761	244	-	67	1 005
Se střední ostrahou	4 790	609	-	265	5 339
S vysokou ostrahou	10 604	688	-	792	11 292
Se zvýšenou ostrahou	1 103	31	-	155	1 134
Počet doživotně odsouzených	43	3	-	-	46

Zdroj: Vězeňská služba ČR. [online]. [cit. 2019-12-31]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/rychla-fakta/>.

1.2 VĚZNICE OSTROV – HISTORIE A JEJÍ VÝVOJ

Počátky vězeňského zařízení v Ostrově, resp. ve Vykmánově sahají do roku 1949, kdy byl 1. 3. 1949 zřízen tábor spadající pod ministerstvo spravedlnosti, jako odloučený trestanecký pracovní oddíl trestního ústavu pro muže v Plzni. Během prvních deseti dnů přišlo do tábora 209 trestanců, o měsíc později pak 735 vězňů. Střežení na pracovišti v té době prováděli příslušníci Sboru vězeňské stráže (dále jen „SVS“) z útvaru Státní národní bezpečnosti s názvem Jeřáb. Budovy v táboře byly upraveny pro ubytování vězňů, byla zřízena ošetrovna a zaváděn vodovod.⁶

Ještě v polovině roku 1949 byli trestanci pracovní nasazeni do Jáchymovských dolů a po vybudování trestaneckého tábora na Mariánské bylo přerazeno 209 vězňů

⁶ *Vězeňské tábory v Jáchymovských uranových dolech.* [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: http://www.politictivezni.cz/pracovni-tabory-pri-uranovych-dolech.html#_ftn1.

z Vykmanova. V té době dochází ke změně organizace ostrovského vězeňského zařízení. Pod ministerstvem spravedlnosti je zřízena Stanice SVS Ostrov při ústředním táboře ve Vykmánově, která svým zvláštním postavením podléhá přímo velitelství SVS na ministerstvu spravedlnosti. Tím došlo k reorganizaci administrativní práce. Byly zavedeny příslušné knihy pro vedení výkonu trestu, jako je kniha stavu; základní kniha; kniha zemřelých; kniha útěkářů a vězňů nebezpečných; kniha disciplinární; kniha přírůstků a výstupníků; kniha přehledu povolání; kniha konce trestů, a také byly zavedeny kontrolní listy. Stanice SVS v Ostrově neměla v té době telefonní spojení a nedisponovala žádným dopravním prostředkem.⁷

Do zařízení v Ostrově byli dodáváni vězni, kteří odsud byli umístováni na práci v postupně zřizovaných pracovních táborech v oblasti Jáchymova. Těchto táborů postupně vzniklo do roku 1951 12. Ve Vykmánově vězni vykonávali disciplinární tresty, byli zde připravováni k propuštění nebo k přemístění. Ti, kteří měli povolené návštěvy, byli také sváženi do Vykmanova, protože z hlediska bezpečnosti se nemohli příbuzní vězňů pohybovat v prostorách Jáchymovských dolů.⁸

Tábor ve Vykmánově ležel v rovinatém terénu. Zdejší ošetrovna a dílny (krejčovská, obuvnická, stopařská a strojnická) nevyhovovaly a byly průměrně vybaveny. Bylo zde umístěno 1024 vězňů, z nich 728 pracovalo v dolech, 128 v táboře a 122 jich bylo práce neschopných. Tento tábor byl stejně jako ostatní tábory přeplněn. Byl stanoven plán, že do konce roku 1949 má být na Jáchymovsku 5500 vězňů. Tento plán se přes veškeré úsilí nedařilo splnit. Táborů totiž ještě nebyl dostatek a nebyly dostavěny. Jáchymovskými doly bylo však rozhodnuto, že se musí zvýšit početní stav do konce roku 1950 na 8500 vězňů. K 31. 12. 1950 bylo skutečně ve Stanici SVS Ostrov umístěno 8570 odsouzených, tedy o 70 více.⁹

Tábory nebyly budovány takovým tempem, v porovnání růstu početního stavu vězňů. Tak byla většina táborů přeplněna, vězňové se střídali na lůžkách a spali na zemi

---

⁷ Interní materiály Věznice Ostrov – *interní zdroje*.

⁸ BURSÍK, T. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali*. 1. vyd. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 970-80-87211-22-9. s. 46.

⁹ Interní materiály Věznice Ostrov – *interní zdroje*.

v kulturních místnostech. Přesto bylo rozhodnuto, že se musí v Ostrově do konce roku 1951 zvýšit stav vězňů na 10500.¹⁰

Po převedení vězeňských táborů pod ministerstvo národní obrany (1. 6. 1951) byl zřízen tábor Vykmánov II (rok 1951), aby mohl být početní stav navýšen až na 13000 vězňů. Postupně k plnění tohoto cíle docházelo k odčerpávání vězňů z ostatních pracovních táborů, vězeňských ústavů a cca 220 vězňům se rušil zákaz zaměstnávání mimo uzavřený ústav. Vězňové ve Vykmánově II pracovali ve mlýnech na mletí uranové rudy vytěžené na Jáchymovsku. Drtiče byly umístěny ve vysoké věži, které se říkalo „Věž smrti“.¹¹

Po polovině roku 1951 vznikl Vězeňský ústav Ostrov, šlo o 11 pracovních táborů. Téhož roku došlo opět k organizačním změnám, vznikem Oblasti Jizera byly zřizovány další tábory a počet vězňů stále stoupá. V roce 1952 došlo ke sloučení táborů a Vězeňský ústav Ostrov spadající pod Sbor národní bezpečnosti Jáchymov čítá již 15 táborů a přes 14000 vězňů. V dubnu roku 1953 byl počet vězňů 16348, po amnestii 4. května se snížil počet o 4035 vězňů.¹²

Neblahé zvěsti o zacházení s vězni a jejich podmínkami se začali šířit napříč republikou. Táborům nucených prací, a to především na Jáchymovsku, začaly odbíjet poslední dny jejich existence. Někdy v letech 1953-1954 se postupně tábory začaly zavírat. Někteří vězni byli propuštěni, někteří přemístěni. Z některých táborů a ústavů, včetně Vykmánova, se staly věznice a slouží těmto účelům dodnes.¹³

---

¹⁰ BURSÍK, T. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali*. 1. vyd. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 970-80-87211-22-9. s. 63.

¹¹ STÖCKBAUEROVÁ, Z. *Věznice Ostrov. České vězeňství*, roč. 2, 2016. ISSN 1213-9297. s. 13.

¹² BURSÍK, T. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali*. 1. vyd. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 970-80-87211-22-9. s. 63, 177.

¹³ Interní materiály Věznice Ostrov – *interní zdroje*.

1.3 ZAMĚSTNANCI VĚZNICE OSTROV

Zaměstnance Věznice Ostrov (dále jen „Věznice“) tvoří zaměstnanci ve služebním poměru a dále zaměstnanci v pracovním poměru. Převládají zaměstnanci ve služebním poměru, kterých je 252 z celkového počtu 417 zaměstnanců Věznice.¹⁴ Tito zaměstnanci mají za úkol zabezpečit vnější i vnitřní prostory Věznice. Jedná se zejména o strážní a dozorčí službu. Tzv. civilní zaměstnance tvoří specialisty na oddělení výkonu trestu a vazby. Patří mezi ně sociální pracovník, vychovatel, vychovatel – terapeut, speciální pedagog, pedagog volného času, psycholog. Dále ve Věznici pracují administrativní zaměstnanci v personálních službách, tak i technici, informatici apod.¹⁵

Celou Věznici řídí tzv. „Top Management“, kam můžeme zařadit ředitele věznice, jeho zástupce a vedoucí oddělení.¹⁶

Povinnosti a oprávnění zaměstnanců ve služebním poměru jsou uvedeny v zákoně o Vězeňské službě a justiční strážní, zákon č. 555/1992 Sb. Ve zkratce lze říct, že **dozorčí služba** má rozhodující podíl na zabezpečení vnitřní bezpečnosti v objektech Věznice, zajišťuje, aby obvinění a odsouzení dodržovali stanovený pořádek a kázeň. Jedním ze stěžejních úkolů je předcházet a včas odhalovat případné násilí mezi vězni. Další povinnosti vyplývají také z vnitřního řádu Věznice, jako jsou početní prověrky stavu vězňů, předvádění vězňů k lékaři, výdej stravy apod.¹⁷

Strážní služba ve zkratce zajišťuje bezpečnost u vstupu do objektu, na strážních stanovištích (strážní věže) kolem Věznice, kontrolují, zda se v areálu nenachází podkopy, jestli není porušeno oplocení apod. Dále zajišťují doprovody osob a vozidel v areálu

---

¹⁴ Věznice Ostrov. *Základní informace*. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-ostrov/o-nas/zakladni-informace/>.

¹⁵ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 62.

¹⁶ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 62-63.

¹⁷ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 62-63.

Věznice, ve spolupráci s eskortní službou realizují eskorty odsouzených. Strážní služba zajišťuje vnější bezpečnost.¹⁸

Ve Věznici jsou ještě řazeni pod služební poměr zaměstnanci **oddělení prevence a stížností**. Tito zaměstnanci vystupují jako policejní orgán v řízení o trestných činech v souladu s trestním řádem u osob odsouzených a obviněných. Provádějí prevence, šetření, jejich činnost napomáhá předcházet vzniku mimořádných událostí. Spolupracují s Generální inspekcí bezpečnostních sborů, s Policií ČR, Soudy apod.¹⁹

Civilní zaměstnanci, kteří jsou nedílnou součástí zaměstnanců Věznice, jsou specialisty na oddělení výkonu trestu a vazby. Jejich práce spadá do pracovních vztahů, řadí se ke státním úředníkům, ne však ve smyslu služebního zákona. Do této skupiny, tzv. odborných pracovníků Věznice, řadíme vychovatele, vychovatele terapeuty, psychology, speciální pedagogy a pedagogy pro volný čas. **Vychovatel** komplexně diagnostikuje, vychovává, provádí preventivní činnost zaměřenou na celkový rozvoj osobnosti, také realizuje protidrogové prevence.²⁰ **Vychovatel terapeut** realizuje individuální skupinové terapie.²¹ U **psychologa** je důležitá jeho odborná činnost a také realizuje odbornou úroveň programu.²² **Speciální pedagog** je odborným zaměstnancem podřízený vedoucímu oddělení a současně poradním radcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů výkonu trestů jak pro odsouzené, tak pro zaměstnance. Dále metodicky usměrňuje výkon práce vychovatelů a pedagogů volného času. Mimo jiné vydává určitá doporučení pro program zacházení s odsouzenými, zpracovává seznamy všech výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů. Především

---

¹⁸ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 62-63.

¹⁹ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 62-63.

²⁰ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 63-65.

²¹ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 70.

²² HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 68-70.

zpracovává plány jednotlivých programů do měsíčních plánů s termíny, místy konání a s konkrétní zodpovědnou osobou a podílí se na výběru odsouzených do pracovních činností.²³ **Pedagog pro volný čas** převážně plánuje volnočasové aktivity, aktivity individuální nebo skupinové, rukodělné či vědomostní apod.²⁴

---

²³ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 66-68.

²⁴ HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1. s. 70-71.

2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Trest je určitá forma odplaty. Z pravidla je následkem za vykonání nějakého přestupku nebo zločinu. Trest má vést viníka k nápravě a k ponaučení a má zamezit recidivě. Forem trestů je mnoho, může jim být např. domácí vězení udělené rodiči v lehčí formě, anebo v případě těžší formy trest odnětí svobody.

Výkon trestu je zakotven především v Zákoně č. 169/1999 Sb., kde v § 1 předmětu úpravy najdeme, že: *„Účelem výkonu trestu odnětí svobody, je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.“*²⁵

O výkonu trestu odnětí svobody hovoří i zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v § 56: *„Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve věznici s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou.“*²⁶

2.1 STRUČNÁ HISTORIE TRESTU A TRESTÁNÍ

Z historického hlediska se trest vyvíjel z práva pomsty a realizoval z aktu odplaty. Tzv. zásady oko za oko, zub za zub. Postupem času se tato rozhodující role přesouvala na vládnoucí kasty, tedy obvykle to byl panovník či jiný nositel moci.

Ve středověku se vše točilo kolem náboženské ideologie, ke zločinci se proto přistupovalo z hlediska porušení božích přikázání apod. Trest byl často v podobě zastrahování, příznání bylo vynuceno pomocí různých mučidel. Na pachatele se nahlíželo

---

²⁵ § 1 Předmět úpravy. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

²⁶ § 56 Výkon trestu odnětí svobody. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#cast1>.

také z hlediska jeho postavení ve společnosti. Za zločince byl považován často též člověk, který se nějakým způsobem odlišoval od ostatních, např. duševním postižením apod. Až teprve v polovině 18. století se začalo uvažovat o příčinách a důvodech zločinu zejména z psychologických a sociálních příčin.²⁷

Na území dnešní České republiky se vězeňství vyvíjelo v závislosti na vládnoucí monarchii, přičemž za vlády Habsburské monarchie se díky páteru Františku Josefovi Řezáči, začalo s vězni pracovat. Věřil, že díky prevenci se dá zabránit zločinům a že s vězni se má dále pracovat z pedagogického hlediska. Věnoval se také výzkumu příčin zločinnosti, zkoumal osobnost pachatelů, vzdělání i rodinné, občanské, státní a církevní poměry.²⁸

Po vzniku samostatného Československa byly ve vězeňství zaváděny nové prvky a přístupy. Vězni již nespaly na neohoblovaných prknech či slámnících v nevyhovujících hygienických podmínkách s nedostatečnou stravou. Naopak byli vedeni k osobní hygieně, pracovali pro veřejný sektor, bylo jim umožněno řemeslné vyučení, samo vzdělávání ve zřizovaných knihovnách. Do věznic začali docházet různí lektoři, kteří přednášeli o historii, zdravotědě a zajímavostech. V době nacistické okupace byl rozvoj vězeňství přerušeno a až rok 1948 zaznamenal opět zlom v systematickém budování vězeňství. Kromě izolace kriminálních pachatelů sloužilo vězení i pro tzv. politicky nepohodlné. Zřizovaly se tábory nucených prací, kde nebyly odpovídající hygienické podmínky ani ubytovací zázemí. V roce 1965 byl vydán nový Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 59/1965 Sb., který s sebou přinesl pozitivní změny. Do vězení přišli pedagogové, psychologové, výrazně se zlepšila lékařská péče.²⁹

K dalším změnám dochází až po roce 1989 na základě vypracovaných hloubkových analýz nedostatků českého vězeňství s porovnáním s Listinou základních práv a svobod a dalšími mezinárodními předpisy a úmluvami. Díky tomu byla vypracována koncepce

---

²⁷ SOCHŮREK, J. *Úvod do Penologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6. s. 14.

²⁸ SOCHŮREK, J. *Úvod do Penologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6. s. 15.

²⁹ SOCHŮREK, J. *Úvod do Penologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6. s. 16.

rozvoje českého vězeňství, která měla za cíl vytvoření moderního vězeňského systému jako speciální formy sociálních služeb.³⁰

2.2 VÝKON TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Právní úprava výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) je dána Zákonem č. 169/1999 Sb. O výkonu trestu odnětí svobody a Vyhláškou ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává Řád výkonu trestu odnětí svobody. Tato vyhláška upravuje působnost a úkoly zaměstnance Vězeňské služby České republiky. Nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství se řídí činnost věznic. V každé věznici se pak zakomponují všechny podmínky dle výše zmíněných dokumentů do vnitřního řádu, který vydává její ředitel. Zacházení s odsouzenými v ČR je prováděno v souladu s Listinou základních práv a svobod i doporučeními Rady Evropy v oblastech zacházení s vězněnými osobami a dodržováním lidských práv.³¹

Do VTOS je odsouzený přijat na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu a nařízení výkonu trestu odnětí svobody nebo na základě vydané výzvy soudu k nastoupení do VTOS či příkazu soudu k dodání odsouzeného do VTOS. Při příjmu do věznice jsou odsouzení muži umístováni odděleně od odsouzených žen. Zpravidla se dále odděleně umísťují mladiství od dospělých, recidivisté od prvotrestaných, odsouzení za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti, odsouzení trvale pracovně nezařaditelní, odsouzení s poruchami duševními a poruchami chování a odsouzení s uloženým ochranným léčením. Pro odsouzeného je vybírána konkrétní věznice na základě nabízených speciálních programů, také se zohledňuje mimo jiné blízkost trvalého bydliště, možnost udržování kontaktů s rodinou apod.³²

---

³⁰ SOCHŮREK, J. *Úvod do Penologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6. s. 17.

³¹ SOCHŮREK, J. *Úvod do Penologie*. 1.vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6. s. 36.

³² ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 96.

2.3 PRÁVA A POVINNOSTI ODSOUZENÝCH

Odsouzený má právo na uspokojování základních sociálních potřeb a poskytování zdravotní péče, tzn., že odsouzeným jsou vytvořeny podmínky pro přiměřený duševní i fyzický rozvoj (např. právo na ubytovací plochu nejméně 4 m², právo na nepřetržitou dobu ke spánku v rozsahu 8 hodin apod.) Dále má odsouzený právo na udržování nebo případného rozšiřování sociálních vztahů, zde si lze představit právo na nákup potravin, na přijímání návštěv, na příjem balíčků, na uspokojování kulturních potřeb (tzn. na vlastní náklady číst denní tisk, časopisy, knihy...) apod.³³

Oproti tomu je odsouzený povinen podrobit se některým omezujícím opatřením, jako je zbavení některých práv a svobod, např. svobody pohybu a pobytu, zachování listovního tajemství, práva podnikat apod. Musí dodržovat pořádek a kázeň (např. nepoškozovat cizí majetek, dodržovat vnitřní řád věznice apod.), strpět úkony spojené s kontrolou Vězeňské služby (např. osobní prohlídky, uhradit náklady za zdravotní péči, povinnost uhradit náklady VTOS, i v případě, že nepracuje apod.), dodržovat zákazy (např. přechovávat nebo vyrábět nedovolené předměty, hrát hazardní hry, sebepoškozovat se apod.). Odsouzený, jenž nerespektuje a porušuje některé ze svých povinností, může být kázeňsky potrestán, v opačném případě, kdy si řádně plní své povinnosti, se může dočkat kázeňské odměny. Kázeňským trestem pro odsouzeného může být mj. důtka, umístění do uzavřeného oddělení apod. Kázeňskou odměnou je většinou pochvala nebo mimořádné zvýšení doby trvání návštěvy apod.³⁴

2.4 PENITENCIÁRNÍ PÉČE

Pojem penitenciární vychází z latinského slova „paenitentia“, což lze přeložit jako lítost, změna mínění nebo smýšlení, obrat, polepšení, napravení. Problematika

---

³³*Díl 2 Práva odsouzených.* Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

³⁴*Díl 3 Povinnosti odsouzených.* Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

penitenciární péče souvisí s penologií čili vězeňstvím, vším, co se týká péče nebo programů zacházení s vězňenými osobami.³⁵

Penitenciární péče by měla zajišťovat následující funkce:

- Reeducace – převýchova, snaží se pomocí pedagogických metod rozvinout nevyvinuté osobnostní vlastnosti a pozměnit je společensky žádoucím způsobem.
- Resocializace – složitý proces nápravy a převýchovy i změny vadné socializace.
- Readaptace – systematické a cílevědomé připravování na připravování podmínek nezbytné pro bezporuchový a nekriminální život jedince.
- Rehabilitace – nastavuje stupeň životních hodnot a orientací pro navrácení akceptovatelné úrovně mravního a etického chování a myšlení.
- Reintegrace – zakončení veškerých výchovných funkcí a příprava k návratu do společnosti.³⁶

V rámci penitenciární péče existují jednotlivé programy, které jsou na základě vypracování komplexní zprávy o odsouzeném na nástupním oddělení, věznicí nabídnuty odsouzenému. „*Programy zacházení představují souhrn pracovních, speciálně výchovných, vzdělávacích a zájmových aktivit a aktivity v oblasti utváření vnějších vztahů s diferenciovaným přístupem pro jejich realizaci.*“³⁷

Programy zacházení upravují zákon č. 169/1999 Sb. a vyhláška č. 345/1999 Sb. Program zacházení je předepisován při trestu odnětí svobody delší než 90 dní. Obsahuje metody a formy resocializace se zaměřením na dosažení určitého výchovného cíle. Je pravidelně vyhodnocován, kdy toto vyhodnocení slouží jako podklad při vypracování hodnocení na odsouzeného.³⁸

---

³⁵ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 12.

³⁶ ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1. s. 101-102.

³⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 97.

³⁸ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 97.

V penitenciární vězeňské praxi se ustálilo několik oblastí aktivit obsažených v programech zacházení – pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity, oblast utváření vnějších vztahů.

- Pracovní aktivity (úklid ubytoven, brigády nebo pracovní zařazení ve věznicí nebo mimo ni apod.).
- Vzdělávací aktivity (kurzy, školení a rekvalifikační programy ve věznicí apod.).
- Speciálně výchovné aktivity (rozvoj společenského chování, sociálních dovedností, terapeutické aktivity apod.).
- Zájmové aktivity (tělovýchova, posilovna, společenské hry apod.).
- Oblast utváření vnějších vztahů (rozvoj kontaktu s vnějším světem, znalostí, dovedností apod.).³⁹

Hlavní snahou reedukačního a resocializačního působení na odsouzené je odstranit nežádoucí chování, které vedlo odsouzeného k páchání trestné činnosti a zároveň eliminovat rizika recidivy trestného jednání.⁴⁰

Existují programy, zaměřující se na cílové skupiny, kterým je vzhledem k samotné osobnosti a rizikům třeba věnovat zvýšenou penitenciární péči. Jedná se o odsouzené, kteří jsou umístění na oddílech:

- bezdrogová zóna,
- specializované oddělení pro odsouzené s poruchami chování a osobnosti,
- výstupní oddíl,
- oddíl mladých dospělých,
- oddíl s programem rozšířeným o pastorační a psychospirituální péči.⁴¹

---

³⁹ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s. 176.

⁴⁰ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s. 176.

⁴¹ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s.177.

3 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Na penitenciární péči navazuje postpenitenciární péče. Jedná se o pomoc a péči, která je poskytována lidem při přechodu z vězení do běžného společenského života. Lze na ni nahlížet jako na nabídku sociálních služeb nebo také jako specifický druh sekundární či terciární prevence. Zejména po dlouhodobějších trestech znamená včasné zahájení postpenitenciární péče snížení rizika tzv. šoku ze svobody, který by lehce mohl vést k návratu do výkonu trestu.⁴²

3.1 POTŘEBNOST A FORMY POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Důvody vzniku a potřeby postpenitenciární péče shrnuje Černíková v argumentech ve zkratce takto:

- penitenciární proces nebyl zcela úspěšný a propuštěný potřebuje odbornou pomoc při adaptaci do společenského života,
- první dny po propuštění na svobodu je ohrožen podlehnutí negativním vlivům (recidiva nejčastěji nastává do jednoho roku od propuštění na svobodu),
- prožívaná krize prvních dnů na svobodě a bezradnost při řešení běžných životních situacích, následná úzkost vedoucí k nevhodnému sociálnímu chování,
- tzv. „nálepka kriminálního“,
- důsledky prizonizace,
- pocit sociální vykořeněnosti,
- problémy v partnerských vztazích,
- obnovení rodičovské role a nalezení vztahu k dětem,

---

⁴² ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 209.

- profesionální uplatnění, vytvoření materiálních podmínek pro život.⁴³

Postpenitenciární péče rozlišuje nucenou a dobrovolnou formu, přičemž nucená forma je obvykle vymezená zákonem a nadále v určité míře omezuje propuštěného (např. probace, parola, ambulantní ochranné léčby). Naopak dobrovolná forma znamená dobrovolné rozhodnutí jedince o zahájení i ukončení kontaktu. V praxi tuto formu postpenitenciární péče zajišťují především charitativní organizace, kdy součástí péče může být i psychoterapie nebo rodinné terapie vedoucí především ke zvládnání počátečního stresu z návratu k běžnému životu.⁴⁴

3.2 SUBJEKTY POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Úspěšnost postpenitenciární péče je zakořeněná již ve výkonu trestu odnětí svobody. Úspěšný návrat do normálního života spočívá v nepřetržité kontinuální péči a dennodenní snaze dotyčného jedince.⁴⁵

3.2.1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK VĚZEŇSKÉ SLUŽBY

Sociální pracovníci pomáhají obviněným či odsouzeným lidem hledat cesty k uspořádání svých sociálních vztahů, ať už v rámci nejbližší rodiny, komunity anebo celé společnosti. Sociální pracovník musí znát sociální situaci a sociální vývoj pachatele, jeho sociální vyzrálou, poté s ostatními odbornými zaměstnanci zpracovává konkrétní program zacházení svěřených odsouzených a podílí se na vyhodnocení jeho účinnosti.⁴⁶

Zajišťuje především:

---

⁴³ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 210.

⁴⁴ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s. 40.

⁴⁵ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s. 40.

⁴⁶ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 219-220.

- získání a ověření informací k sestavení sociální, rodinné či profesní anamnézy,
- zjišťování okolností ovlivňující sociální vývoj obviněného či odsouzeného,
- spolupráci s rodinou, sociálním kurátorem a jeho první kontakt s obviněným či odsouzeným, hledání ubytování či zaměstnání,
- vytváření předpokladů k navázání příznivých sociálních kontaktů a vztahů a podněcuje jedince k pozitivnímu rozvoji sociálních dovedností.⁴⁷

3.2.2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Probační a mediační služba patří mezi státní organizace. Samotný rozvoj probace a mediace v souvislosti s trestním právem nastal účinností zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Na základě tohoto zákona vznikla státní organizace Probační a mediační služba zabývající se úkony probace a mediace ve věcech trestního řízení.⁴⁸

Pojem probace pochází z latiny a v překladu znamená ověřování či zkoušení. Jedná se o soudně uložený trest vykonávaný na svobodě. V české trestní praxi se probační dohled ukládá obviněnému nebo odsouzenému v případě, že státní zástupce nebo soudce považuje za účelné sledovat po určitou dobu jeho chování.⁴⁹

Mediace představuje mimosoudní řešení sporů mezi obětí a pachatelem, při kterém pomáhá účastníkům třetí osoba (neutrální, nestranná) v roli mediátora. Mediátor se snaží dosáhnout urovnání konfliktu a nalezení konstruktivních možností řešení.⁵⁰

Probační a mediační služby sídlí v okresních soudech a vykonávají je úředníci a asistenti. Cílem Probační a mediační služby je:

- integrace pachatele – začlenění do společenského života bez další recidivy,

⁴⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. s. 221.

⁴⁸ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s. 158.

⁴⁹ Probační a mediační služba. *Probace*. [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>.

⁵⁰ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7. s. 102.

- participace poškozeného – zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění,
- ochrana společnosti.⁵¹

3.2.3 DALŠÍ SUBJEKTY POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Mezi další subjekty postpenitenciární péče lze zařadit krom výše zmíněných státních i nestátní subjekty postpenitenciární péče. Jedná se o spoustu neziskových a církevních organizací, které pomáhají se začleňování do běžného společenského života. Co se týče péče o propuštěné z VTOS, je možné zmínit Mezinárodní vězeňské společenství nebo také RUBIKON Centrum, z. s.

- Mezinárodní vězeňské společenství (dále jen „MVS“) – Vzniklo v ČR v roce 2010 a od roku 2011 je toto české společenství součástí největší světové křesťanské organizace v oblasti vězeňství Prison Fellowship International, jejíž vznik se datuje od roku 1972 a která nyní sdružuje 120 zemí. MVS se zaměřuje zejména na projekty spojené s výstupem osob z VTOS a jejich následné zařazení do společnosti (projekty jako „Změna je možná – Chci pracovat“, „Andělský strom“, „Metanoia II“ apod.), pomáhají také se službou dopisování, návštěvami apod.⁵²
- RUBIKON Centrum, z. s. – Nestátní nezisková organizace fungující od roku 1994 působí v oblasti prevence kriminality, kdy její stěžejní službou je Pracovní agentura Rubikon, která poskytuje bezplatně pracovní poradenství a zprostředkovává zaměstnání lidem se záznamem v trestním rejstříku. Ve věznicích pak organizuje různé dílny k posílení pracovních návyků, motivační programy nebo rekvalifikační kurzy.⁵³

---

⁵¹ Probační a mediační služba. *Poslání a cíle*. [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

⁵² Prison Fellowship International. *Mezinárodní vězeňské společenství*. [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://prisonfellowship.cz/historie-mvs/>.

⁵³ Rubikon Centrum, z. s. *O nás*. [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme/>.

4 KRIMINÁLNÍ RECIDIVA

Pojem recidiva lze využívat v mnoha vědních oborech. Z pohledu kriminologického se jedná o recidivu, pokud pachatel spáchá opětovně trestní čin, není důležité, zda byl za předcházející trestný čin odsouzený nebo stíhaný. Z pohledu trestně právního se rozumí recidivou spáchání nového trestného činu poté, co již byl pachatel za předchozí protiprávní jednání pravomocně odsouzen. A v neposlední řadě je významné i penologické nebo též penitenciární pojetí recidivy, o kterém hovoříme v případě, že se stejná osoba ocitá po druhé ve výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁴

4.1 DRUHY RECIDIVY

Kriminální recidiva se dá dělit na základě nespočetných kritérií. Z trestněprávního hlediska na obecnou (opakování trestné činnosti) a speciální (opakování konkrétního druhu trestné činnosti). Dle přiměřenosti sankcí, intenzity na trvalou (odsouzení konkrétní osoby v minulosti bez ohledu na uplynulý časový horizont) a dočasnou (opakování trestné činnosti v určitém přesně vymezeném časovém horizontu). Dalším rozdělením může být recidivy stejnorodá (odsouzení za stejný trestný čin) a různorodá (odsouzený za další, ale jiný trestný čin).⁵⁵

Nejrozšířenějším rozdělením bývá na základě kritéria kriminální specializace dle japonského kriminologa Yoshimasa, který klasifikoval recidivu do čtyř kategorií:

- Monotropní – pachatel páchá opakovaně tentýž trestný čin (např. loupež).
- Homotropní – pachatel páchá několik stejnorodých činů – např. násilných (loupež, ublížení na zdraví, vražda).

---

⁵⁴ MAREŠOVÁ, A., BLATNÍKOVÁ, Š., KOTULAN, P., MARTINKOVÁ, M., ŠTĚCHOVÁ, M., TAMCHYNA, M. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6. s. 8-10.

⁵⁵ MAREŠOVÁ, A., BLATNÍKOVÁ, Š., KOTULAN, P., MARTINKOVÁ, M., ŠTĚCHOVÁ, M., TAMCHYNA, M. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6. s. 13-14.

- Ditropní nebo amfitropní – páchaní trestných činů ze dvou skupin trestné činnosti – např. majetkové a násilné.
- Polytropní – páchaní trestných činů spadající do více než dvou skupin trestné činnosti.⁵⁶

Zvláštní recidivou je tzv. zvlášť nebezpečná recidiva. Zvlášť nebezpečné recidivy se dopustí pachatel, který znovu spáchal zvlášť závažný úmyslný trestný čin, ač již byl pro takový trestný čin potrestán a tato okolnost pro svou závažnost zejména vzhledem k délce doby, která uplynula od posledního odsouzení, podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost. Takový pachatel je považován za zvlášť nebezpečného recidivistu.⁵⁷

4.2 TYPOLOGIE RECIDIVNÍCH PACHATELŮ

Osobnost pachatele recidivisty je charakterizována rozvinutějším komplexem sociálně a psychologicky negativních vlastností a jejich intenzivnějším vzájemným působením a v důsledku toho větší pohotovostí spáchat trestný čin.⁵⁸

V České republice proběh poslední důkladný výzkum pachatelů trestných činů, ať už prvotrestaných nebo recidivních v 70. a 80. letech minulého století. Na základě popisu čtyř faktorů osobností pachatele bylo popsáno 8 typů odsouzených:

- Socializovaný (charakteristický typ pro prvotrestaného) – nízký sklon k agresivním reakcím, emoční stabilita.
- Nesocializovaný agresor (charakteristický typ pro recidivistu i prvotrestaného)
– agresivní psychopat vyznačující se sebestředností a nebržděnou agresí.

⁵⁶ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4. s. 330.

⁵⁷ § 59 *Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody*. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [online]. [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

⁵⁸ SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983. ISBN nevedeno. s. 35.

- Konformní mormon (charakteristický typ pro recidivistu) – přizpůsobivý, těžkopádný až tupý.
- Nezdrženlivý, nezvladatelně puzený (charakteristický typ pro recidivistu) – dynamický, energický, slabá kontrola realitou.
- Neurotický (charakteristický typ pro prvotrestaného) – úzkost, emoční labilita, utlumenost.
- Hostilní (charakteristický typ pro recidivistu i pro prvotrestaného) – nepřátelsky zaměřený vůči svému okolí, emoční labilita, násilná kriminalita.
- Podrobivý (charakteristický typ pro recidivistu) – snadno manipulovatelný (důvěřivý), nízký agresivita.
- Úzkostný manipulátor (charakteristický typ pro prvotrestaného) – obratné prosazování vlastní osobnosti společně s emoční labilitou a zvýšenou úzkostností.⁵⁹

4.3 PŘÍČINY A PODMÍNKY RECIDIVY

Při zjišťování příčin recidivy nejsou závěry jednotné, existuje mnoho názorů, co je příčinou recidivy. Příčinou může být vliv sociálního prostředí, duševní porucha, samostatná osobnost recidivisty a v neposlední řadě i neúčinnost resocializačních prostředků penitenciární a postpenitenciární péče.

Jeden z názorů spatřuje příčinu recidivy z pohledu:

- nepříznivého vlivu sociálního prostředí – špatná výchova, socializační nefunkčnost rodiny,⁶⁰

⁵⁹ Inovace SEBS a ASEBS. *Kriminologie. Osobnost pachatele trestných činů*. [online]. [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/osobnost>.

⁶⁰ SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983. ISBN neuvedeno. s. 8.

- neúčinnosti nepodmíněně ukládaných trestů odnětí svobody – vězeňské prostředí složené z odsouzených (možnost nepříznivého ovlivňování vedoucí k posílení kriminality),⁶¹
- neúčinnosti alternativních trestů – mají pouze preventivní účinek u prvotrestaných,⁶²
- neúčinnosti postpenitenciární péče.⁶³

Odlišný pohled na příčiny recidivy jsou spatřovány ve tvrzení, že příčiny typu sociálního prostředí, nefunkčnosti rodiny, alkoholu, drog, chudoby i duševního zdraví nejsou příčiny, ale podmínky pro formování osobnosti recidivního pachatele. V těchto podmínkách se jedinec vyvíjí, jsou pro něj omezující pro volbu chování a jednání. Jedinec si sám utváří myšlenky a sám se rozhoduje, jeho chování je racionální a dokáže odlišit špatné a dobré. Velice dobře zná své práva. Dle tohoto názoru se recidivní pachatel vyvíjí již v útlém věku a vše spočívá v odlišné motivaci od vrstevníků, v tužbě po dobrodružství a zvýšeném riziku, ve lhavosti, jež je součástí jeho života pro pocit moci nad ostatními.⁶⁴

4.4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ RECIDIVU

Jedním z významných prvků vyznačující recidivu je časový interval. Myšleno časový horizont od propuštění z výkonu trestu na svobodu, ve kterém dojde ke spáchání dalšího trestného činu. Čím je interval kratší, tím víc je recidiva závažnější a také vypovídá o skutečnosti, že resocializační proces v průběh trestu nesplnil svůj účel. Faktorů ovlivňující recidivu je však mnohem víc, může jím být i věk pachatele. Obecně platí, že čím je věk recidivního pachatele nižší, tím je pravděpodobnější, že opětovně spáchá trestný čin.

---

⁶¹ SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983. ISBN neuvedeno. s. 15-16.

⁶² SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983. ISBN neuvedeno. s. 28.

⁶³ SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983. ISBN neuvedeno. s. 22.

⁶⁴ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4. s. 340-341.

4.4.1 SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ A SOCIALIZACE OSOBNOSTI

Při formování osobnosti má svou důležitou roli sociální prostředí. Osobnost se rozvíjí na základě začlenění jedince do určitých sociálních kultur, společenského prostředí. Proces socializace je osvojování návyků, vědomostí, dovedností a pravidel, která jsou nezbytná pro život každého člověka ve společnosti. Směřuje v první řadě k tomu, aby každý přijal za své hodnoty, které jsou uznávané v dané společnosti.⁶⁵

Socializace probíhá celý život. Stává se, že není vždy dosaženo pozitivního výsledku, může se stát i záporným. Jde o poruchy socializace, které se nazývají deficitní a deviantní. Takové poruchy socializace jsou zpravidla příčinou pozdějšího kriminálního jednání člověka.⁶⁶

Deficitní socializace je dílčí porucha socializace, projevující se asociálním chováním. Napravit lze vhodným výchovným působením. Deviantní socializace je závažná těžká porucha socializace, která zasahuje celou osobnost. Vyznačuje se převážně asociálním nebo antisociálním chováním. Nejtěžší socializační poruchou je sociální (zločinecká) deprivace. Jejími typickými znaky jsou:

- odpor proti autoritám,
- destruktivní činnost zaměřená proti společnosti,
- neschopnost vnitřní kontroly,
- odpor k systematické práci a vyhýbání se jí, chybění výčitek svědomí, lítosti i faktická neschopnost prožívat radost s druhými.⁶⁷

---

⁶⁵ URBANOVÁ, M. *Systémy Sociální kontroly a právo*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-94-6. s. 191.

⁶⁶ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. I díl. Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISB 80-7083-494-3. s. 18.

⁶⁷ SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. I díl. Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISB 80-7083-494-3. s. 18.

4.4.2 RODINNÉ PROSTŘEDÍ

Rodina hraje významnou roli v životě člověka. Avšak v některých případech se rodina a její prostředí může stát sama zdrojem různých psychických problémů a následných sociálně patologických jevů. Může dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje a fungování všech jejích členů, zejména dětí. Jedná se o případ, kdy rodina neplní některé ze svých funkcí, dále o případy, kdy rodiče nejsou nebo nechtějí z různých důvodů o své dítě pečovat.⁶⁸

Rodina je charakterizována jako systém z hlediska jejích funkcí:

- biologicko reprodukční funkce – plození potomků a uspokojování sexuálních potřeb,
- ekonomicko-materiální funkce – v rámci společenského hospodaření,
- socializačně výchovná funkce – zajišťuje výchovu dětí, předávání kulturních hodnot, vzdělávání, formování životních stylů,
- emocionálně-ochranná funkce – uspokojování citových potřeb, vědomí jistoty, uznání a vzájemné podpory.⁶⁹

V případě, že rodina neplní biologickou, ekonomickou, sociální a psychologickou funkci, může se stát pro člověka, který žije v takovéto rodině, zdrojem negativního vývoje a vzniku sociálně patologických jevů. Na základě těchto aspektů můžeme rodinu rozdělit na čtyři typy:

- funkční rodina – zajišťuje dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch,
- problémová rodina – vyskytují se v ní závažné poruchy funkcí, ale neohrožují vážněji rodinný systém a vývoj dítěte,
- dysfunkční rodina – vyskytují se v ní závažné poruchy některých nebo všech funkcí. Funkcí ohrožujících nebo poškozujících rodinu jako celek, a zvláště vývoj a prospěch dítěte,

---

⁶⁸ FISCHER, S., ŠKODA J. Sociální patologie. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3. s. 152.

⁶⁹ MÜHLPACHR, P., VAVŘÍK M. *Sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 80-210-2511-5. s. 115-116.

- afunkční rodina – poruchy jsou tak závažné, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti škodí, nebo ho ohrožuje v samotné existenci.⁷⁰

Rodina recidivního pachatele je často vystavena socioekonomickému strádání, které je charakteristické nízkým příjmem rodiny, špatným neodpovídajícím bydlením, nadměrnou velikostí rodiny a nízkým socioekonomickým statutem povolání živitele celé rodiny.

---

⁷⁰ FISCHER, S., ŠKODA J. Sociální patologie. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3. s. 143.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 KAZUISTIKY

Tato část absolventské práce se zabývá příčinami recidivy u odsouzených ve VTOS. Obsahuje 10 kazuistik náhodně vybraných odsouzených ve Věznici Ostrov. Dle srovnání s odbornou literaturou pak uvádí nejčastější příčiny.

5.1 Složení zkoumaného vzorku

Základní soubor představuje skupina deseti vybraných odsouzených recidivistů s rozmanitou trestnou činností ve výkonu trestu ve Věznici Ostrov v období let 2018-2019. Většina pachatelů se dopustila majetkové trestné činnosti, která je vůbec nejčastějším kriminálním činem u nás. Nikdo nebyl vybrán na základě shodných znaků, výběr odsouzených byl zcela náhodný. Jediným kritériem výběru bylo opakované uvěznění.

Každá z kazuistik obsahuje analýzu těchto oblastí: Věk, Popis trestné činnosti, Bydlení a doklad totožnosti, Zaměstnání, Finance, Rodina a sociální kontakty, Vzdělání, výchova a přítomnost sociálně patologických jevů a Osobnost a chování. Využita byla data a záznamy získané od sociálních pracovníků Věznice Ostrov a z Vězeňského informačního systému (VIS). Na konci každé z kazuistik zařazují vlastní komentář se zaměřením na příčiny recidivy u konkrétního vězně. V kapitole 5.2 je uvedeno porovnání zjištěných nejčastějších příčin s odbornou literaturou.

5.1.1 KAZUISTIKA Č. 1

Vězeň č. 1, věk 28 let

Popis trestné činnosti: 7 záznamů v RT, popáté ve VTOS.

Rozbil kovovým odpadkovým košem skleněnou výplň dveří prodejny a odcizil potravinářské zboží, poškodil dva kusy pokladen bez hotovosti a rádio Grundig. Odcizením potravin, poškozením věcí a majetku způsobil škodu za cca 27.500 Kč. Dále v baru vytrhl obsluze baru z ruky finanční hotovost a utekl, čímž způsobil škodu za 4.000 Kč. Dále v OD Penny Market na prodejní ploše odcizil poškozené peněženku s finanční hotovostí, platební kartou a OP a způsobil škodu 1.000 Kč.

Odsouzený je zbaven způsobilosti k právním úkonům. Má soudem ustanoveného opatrovníka.

Bydlení:

Před nástupem do výkonu trestu bydlel s otcem a s družkou v městském bytě, nájem hrazen ze sociálních dávek.

Doklad totožnosti:

Odsouzený je bez občanského průkazu, tento opětovně ztratil. V předchozím výkonu trestu byl OP ovšem vyhotoven. Nový OP zajistí sociální pracovnice.

Zaměstnání:

Poslední legální zaměstnání: dělník ve firmě vyrábějící jogurty v Anglii, cca 4 měsíce v roce 2015, poté byl ze země vyhoštěn, páchal trestnou činností. Aktuální zdravotní stav může být překážkou pro plné pracovní uplatnění. Je mu přiznána invalidita III. stupně pro lehkou mentální retardaci.

V současné době nemůže pro praxi využít žádnou kvalifikaci.

Finance:

Legální příjmy odsouzeného lze za uvedené období hodnotit jako pravidelné. Pobírá důchodovou dávku 6.700 Kč poníženou o splátky exekucí.

Aktuálně jsou evidovány finanční závazky: soudní výlohy, další pohledávky, sám neví kolik, bude mapovat se sociálním pracovníkem.

Rodina a sociální kontakty:

Odsouzený je svobodný, otec dvou dětí, obě jsou v péči matky. Výživné není stanoveno soudně. Sám ani neví, zdali je uveden v RL dětí jako otec.

Okruh osob, se kterými kontakt udržuje nebo se kterými po dobu věznění bude chtít udržovat: otec (matka již zemřela), 7 sourozenců a družka.

Má fungující sociální zázemí, to jej podporuje a hodlá podporovat i do budoucna.

Vzdělání a výchova:

Vyšel ze 6. třídy zvláštní školy, diagnostikována lehká mentální retardace.

Do 9 let vyrůstal v úplné rodině s vlastními rodiči. Má 7 sourozenců, ovšem rodinné prostředí bylo nepodnětné, rodina sledována sociální péčí, u všech sourozenců zjištěno záškoláctví i další výchovné problémy. V 9 letech byl poprvé umístěn na dobu 3 měsíců do DDÚ Plzeň.

Od 9 do 18 let vyrůstal střídavě ve VÚ Hostouň nebo u rodiny. V rodině často přítomny sociálně patologické jevy.

V 16 letech byl poprvé ve výkonu vazby, a to 6 měsíců (utekl z VÚ a vloupal se do sběrný kovů).

Závislost:

Zneužíval alkohol, od 14 let drogy – injekčně pervitin, kouřil denně THC.

Osobnost a chování:

Od dětství ničil majetek druhých, často kradl a lhal. Vloupával se do objektů, a i přes zákazy rodičů se od 13 let pohyboval po nocích na ulici, vážně porušoval pravidla a zanedbával školní docházku. Často utíkal z domova nebo z VÚ. Závažně hrál automaty, peníze na ně pořizoval z trestné činnosti. Často projevoval fyzickou agresi k lidem, vyhrožoval a zastrásoval slabší jedince. Časté byly rvačky se spolužáky, ale sám je hodnotí jako normální v romském etniku.

Nemá diagnostikovanu žádnou psychickou poruchu. Výrazně snížené mentální schopnosti, lehká mentální retardace. Ve 14 letech se léčil v PN Dobřany právě z důvodu retardace a agresivity.

Vybrané projevy maladaptivního chování (sebepoškození, pokus o sebevraždu, volní odmítání stravy) nebyly zjištěny.

Objevují se projevy sympatií k některým projevům skupiny, kterou lze zařadit do kriminální subkultury. Lež používá opakovaně a za účelem zisku výhod. Její využívání dokáže plánovat. Za určitých okolností se dostává do konfliktu s formálními autoritami.

V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že se vědomě a opakovaně vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné životní situace dokáže zvládat. Při řešení těch náročnějších ojediněle selhává, je-li situace negativně ovlivněna okolnostmi. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Běžné životní problémy dokáže zvládat, v náročnějších situacích spoléhá na pomoc druhých nebo čeká, jak dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Je iniciátorem takových situací. Ve svých názorech akceptuje protiprávní jednání, které má asociální charakter. Osobnostně jde o jedince nevyzrálého, s nedostatečně rozvinutou schopností sebekritiky.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat v nízké kvalifikaci odsouzeného, přítomnosti mentální retardace a disharmonickému rodinnému prostředí. Všechny faktory sehrály roli v dalším vývoji jedince, kdy se objevily sociálně patologické jevy v chování, v rodině i ve škole a později i psychiatrická léčba. V neposlední řadě lze spatřit osobnostně a sociálně narušeného jedince, tedy faktory, které lze jen velmi těžko terapeuticky či medikamentózně ovlivnit. Prognóza recidivy kriminálního jednání je tedy vysoká.

5.1.2 KAZUISTIKA Č. 2

Vězeň č. 2, věk 24 let

Popis trestné činnosti: 15 záznamů v RT, potřetí ve VTOS

Se třemi společníky v Penny po domluvě odcizili zboží za 17.757 Kč, odjeli v kradeném osobním autě, zadrženi policejní hlídkou. Všichni pod vlivem metamfetaminu.

Bydlení:

Trvalý pobyt hlášen na Městském úřadě, kontaktní bydliště v Německu, kde žil několik měsíců s partnerkou. V letech 2014-2016 žil střídavě na ulici.

Doklad totožnosti:

Odsouzený má platný OP, byl vyhotoven ve věznici.

Zaměstnání:

Poslední legální zaměstnání: údajně jako ostraha Security v uprchlickém táboře Gotha, Německo (nelze ověřit), kde pracoval asi 4 měsíce. Předtím téměř 2 roky bez práce (střídavě s výkonem trestu). Mzdu pobíral jen krátce, živil se především nelegálně.

Nebyl ani evidován na ÚP jako uchazeč o zaměstnání.

Finance:

Odsouzený potvrzuje tyto závazky: pohledávka u VZP- 115.000 Kč již v exekuci, pokuty za jízdy načerno, T-Mobile – v exekuci. Pohledávky ho nezajímají, nemá zájem na jejich řešení, nechce nic splácet.

Rodina a sociální kontakty:

Odsouzený je svobodný. Má jedno dítě, které je v péči matky (partnerky v SRN), výživné nebylo soudně stanoveno. Po výkonu trestu budou žít opět společně jako rodina.

Okruh osob, se kterými kontakt udržuje nebo se kterými po dobu věznění bude chtít udržovat: rodiče (jsou rozvedeni, ale s oběma je v kontaktu), 5 sourozenců, partnerka a dcera. Má podporující rodinné zázemí.

Vzdělání a výchova:

Dokončil ZŠ, vyšel z 8, třídy, kterou opakoval. Měl také roční odklad školní docházky. Nedokončil SOU, obor truhlář, který studoval ve VÚ, neboť mu byla ukončena ústavní výchova. Přešel na obor kuchař, ale propadal a ve druhém ročníku studium ukončil. Následně nedokončil obor zedník, když skončil opět ve 2. ročníku opět kvůli neprospěchu. Domluví se částečně německy.

Výchova probíhala v rodinném prostředí v neúplné rodině. S přestávkou od 6 let do 12 let žil spolu s bratrem jen s matkou. Matka má další 3 děti s jiným partnerem. Rodinné prostředí hodnotí jako dobré. S otcem je v běžném kontaktu.

Od 6 do 12 let byl s bratrem v pěstounské péči prarodičů, než se vrátili k matce. Prostředí u prarodičů hodnotí jako běžné.

Na konci základní školy byl umístěn do dětského diagnostického ústavu kvůli výchovným problémům ve škole. Z DDÚ byl umístěn do Výchovného ústavu Buškovice, odkud se po roce vrátil do péče matky. Na prostředí ústavu si časem zvykl. Nikdy z VÚ neutekl.

V rodinném prostředí se vyskytovaly sociálně patologické jevy: strýc je aktuálně rovněž ve výkonu trestu, otec byl opakovaně vězněn, nyní je na svobodě.

Mezi své zájmy odsouzený řadí pasivní sledování sportu u TV, denně strávil více jak 5 hodin na PC, většinou hrál hry nebo surfoval na internetu. Automaty nehrál.

Závislost:

Odsouzený v době páchání TČ užíval denně či skoro denně nitrozilně pervitin (od 18 let), THC kouřil 6 let, poslední 2 roky už jen příležitostně. Alkohol pil jen příležitostně.

Osobnost a chování:

Vybrané projevy nepřizpůsobivého chování (sebepoškození, pokus o sebevraždu, volní odmítání stravy) nebyly zjištěny.

Objevují se projevy sympatií k některým projevům skupiny, kterou lze zařadit do kriminální subkultury.

V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného je spatřována tendence k ovládnutí druhých lidí a jejich využívání ve svůj prospěch. Lež používá nad rámec běžných konvencí a spíše defenzivně. Formální autoritu prakticky nerespektuje, což se projevuje i během výkonu trestu, kdy byl opakovaně trestán za nedodržování pravidel (vážné napadení spoluvězně, nedodržování ústrojové kázně, nenastoupil k prověrce početního stavu, odmítl test na přítomnost omamných a psychotropních látek atd.).

Při řešení náročnějších situací opakovaně selhává, je-li situace negativně ovlivněna okolnostmi. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Při řešení i běžných problémů spoléhá na pomoc druhých, popřípadě na to, jak věci dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Ve svých názorech akceptuje protiprávní jednání, které má asociální charakter.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat v disharmonickém rodinném prostředí, které však odsouzený považuje za normální. Přítomna je i kriminální zátěž u příbuzných. Rodinné prostředí bylo nepodnětné, což později vedlo ke vzniku závislosti na návykových látkách a identifikaci se skupinami kriminální subkultury, kterou jedinec považuje za vlastní a hodnotově blízkou. V takovém prostředí neměl ani příležitost ukotvit si pracovní návyky a osvojit si pravidla chování akceptovatelná ve společnosti. Prognóza recidivy kriminálního jednání je tedy vysoká.

5.1.3 KAZUISTIKA Č. 3

Vězeň č. 3: věk 49 let

Popis trestné činnosti: 27 záznamů v RT, počtrnácté ve VTOS

Odsouzený v budově nejmenovaného MÚ z neuzamčené kanceláře odcizil dámskou peněženku s hotovostí 600 Kč, stravenkami za 1.700 Kč a dalšími doklady i přes to, že již v této době byl odsouzen OS Náchod k 9 měsícům odnětí svobody a OS Louny k 18 měsícům odnětí svobody. Poškozené způsobil celkovou škodu za 2.300 Kč.

Dále neoprávněně vnikl přes otevřené balkónové dveře do přízemního bytu v pečovatelském domě. Zde odcizil tašku, mobilní telefon a hotovost 900 Kč. Tímto vznikla škoda ve výši 2.600 Kč. Dále vnikl do kadeřnického studia, zde odcizil peněženku v hodnotě 300 Kč včetně hotovosti z tržby 12.500 Kč, kreditní karty a dobíjecí karty.

Bydlení:

Trvalý pobyt má hlášen na MÚ, jedná se o sídlo ohlašovny (úřední adresa). Má kontaktní adresu, na níž se pravidelně nezdržoval, žil střídavě u různých kamarádů a u příbuzných.

Doklad totožnosti:

OP prodal za 300 Kč kamarádovi, aby měl na pervitin. Nový OP byl vyhotoven ve věznici.

Zaměstnání:

Poslední legální zaměstnání: dělník ve výkonu trestu ve Věznici Stráž pod Ralskem, před 6 roky, cca 10 měsíců. Jde o jeho ojedinělou pracovní zkušenost. Na svobodě prakticky nikdy nepracoval. Je mu přiznána invalidita I. stupně bez nároku na výplatu dávky, neboť nesplnil potřebnou dobu pojištění. Dlouhodobě byl nezaměstnaný a neprojevoval snahu situaci změnit. Byl krátce veden na ÚP, ale pro nespolečnost byl sankčně vyřazen.

Finance:

Dlouhodobě pobíral pouze sociální dávky a žil z nelegálních příjmů z trestné činnosti.

Aktuálně jsou evidovány následující finanční závazky: soudní výlohy, pokuty za jízdy na černo u Českých drah, dále u dopravních podniků v celém Ústeckém kraji. Má pohledávky u soudů, za náklady VTOS, VV, za obhajobu a za škody způsobené trestnou činností. Nemá zájem je nikterak řešit a splácet je nechce. Nezajímá ho to. Jejich plnění dlouhodobě odmítá.

Rodina a sociální kontakty:

Odsouzený je svobodný. Má dvě vlastní děti, v minulosti byly v péči matek. Děti jsou již zletilé, zaopatřené. Kontakty s nimi neudržuje. Sociální vazby udržuje pouze se sestrou a s družkou, s níž však nikdy nežil ve společné domácnosti. Družka byla rovněž ve výkonu trestu. Rodiče odsouzeného již nežijí.

Vzdělání a výchova:

Dokončil osmiletou školní docházku na zvláštní škole. Má jen základní vzdělání.

Vyrůstal v úplné rodině s vlastními rodiči spolu se sestrou. Výchovu hodnotí jako volnou, děti si mohly dělat, co chtěly. Byl takto spokojený. V rodině se vyskytly sociálně patologické jevy: Otec byl alkoholik, přítomno opakované a dlouhotrvající záškoláctví, krádeže v dětském věku, nepodnětné rodinné prostředí. Odsouzený jako dítě často lhal, závažně se vloupával, od 13 let pobýval často venku v nočních hodinách, opakovaně utíkal z domova a žil na ulici. Často byl iniciátorem rvaček mezi jedinci romského etnika, vydíral své slabší vrstevníky. Od 14 let mu byly opakovaně ukládány pokuty. Ztotožnil se s podobně problematickými jedinci a vytvořili partu založenou na etnických zvláštностech a vlastních pravidlech. Sám se ustanovil vůdcem skupiny.

Závislost:

Občas užíval alkohol, ale pil nerizikově. Sám přiznal inklinaci k drogám: nitrožilně užíval pervitin, začal poměrně v pozdějším věku 38 let, často užívání spojil s hraním automatů, kdy se při hře uvolnil.

Osobnost a chování:

Je medikován psychiatrem, užívá léky na zklidnění, v minulosti se údajně léčil pro deprese vzniklé na podkladě užívání drog. Na psychiatrii byl hospitalizován téměř 20x. Má sebevražedné tendence, opakovaně se sebepoškozoval (řezání zápěstí, otrava léky, věšení atd.). Naposledy se sebepoškodil pokusem oběsit se ve výkonu trestu v roce 2014, ale pokus byl jen demonstrativní za účelem zajištění výhod.

V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného lze konstatovat, že se opakovaně snaží ovládat druhé lidi a užívat je ve svůj prospěch. Lež používá opakovaně a za účelem zisku výhod. Její využívání dokáže plánovat. S formálními autoritami se dostává do konfliktů opakovaně v průběhu celého života a také v průběhu výkonu trestu.

V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že odsouzený velmi často vyhledává riziková místa s tím, že se na nich bude rizikově chovat. Běžné i náročnější životní situace vlastním úsilím nezvládá. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Při řešení i běžných problémů spoléhá na pomoc druhých, popřípadě na to, jak věci dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Je iniciátorem takových situací. V některých oblastech svých názorů akceptuje protiprávní jednání antisociálního charakteru. Jeho postoj k získání a udržení zaměstnání je velmi laxní. Osobnost a chování mají vysokou souvislost s trestnou činností. Odsouzený nese znaky psychopatické osobnosti s disociálními rysy, také vztahovačností, nižší frustrační tolerance, emoční nestabilitu a projevy nepřiměřených afektivních reakcí ve formě automutilace. Intelekt má simplexní (prostý, jednoduchý až primitivní).

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat v nepodnětném rodinném prostředí s vlastními vzorci chování a jednání, které jsou přítomny v sociálně vyloučených lokalitách u romského etnika. Otec byl navíc alkoholik, rodiče se dětem nevěnovali. Děti emočně, materiálně i jinak strádaly. To později vedlo ke vzniku závislosti na návykových látkách a identifikaci se skupinami kriminální subkultury, kterou jedinec považuje za vlastní

a hodnotově blízkou, sám se ustanovil vůdcem problémové party. Neakceptuje hodnotové vzorce většinové společnosti. Navíc je přítomna vážná porucha osobnosti a jednoduchý až primitivní intelekt. Prognóza recidivy kriminálního jednání je tedy vysoká.

5.1.4 KAZUISTIKA Č. 4

Vězeň č. 4: věk 65 let

Popis trestné činnosti: 25 záznamů v RT, potřinácté ve VTOS

V obchodě Lidl odcizil 2 ks balení krutích prsních řízků v hodnotě 208 Kč, byl zadržen ochrankou, dále odcizil jedny džínové kalhoty a jednu mikinu v celkové hodnotě 1.296 Kč. Zadržen obsluhou obchodu. V obchodním domě Lidl odcizil zboží (šampóny) v celkové hodnotě 2.317 Kč. V obchodním domě Penny Market odcizil zboží v celkové hodnotě 589 Kč.

Bydlení:

Trvalý pobyt má hlášen na MÚ, jedná se o sídlo ohlašovny (úřední adresa). Před uvězněním bydlel na městské ubytovně pro sociálně nepřizpůsobivé. Tam se po propuštění již nebude moci vrátit. Pravděpodobně mu sociální pracovnice vyřídí pobyt v azylovém domě nebo noclehárně.

Doklad totožnosti:

Nový OP vyhotoven ve věznici. Odsouzený nahlásil ztrátu dokladu.

Zaměstnání:

Naposledy legálně pracoval ve výkonu trestu ve Věznici Vinařice v roce 2013. Po propuštění už nikde nepracoval a byl krátce veden u ÚP, odkud byl sankčně vyřazen pro nespolečnost. Byť je mu 65 let, nesplnil potřebnou dobu pojištění pro přiznání starobního důchodu dle Zákona o důchodovém pojištění. Chybí mu ještě 5 let pojištění.

Finance:

Neměl žádné legální příjmy, krom těch, které plynuly ze sociální politiky státu nebo z podpory sociálního okolí. Měl nelegální příjmy pocházející z trestné činnosti. Své závazky neplnil a plnit je odmítá. Odmítá spolupracovat na jejich řešení se sociální pracovníci. Není schopen dlouhodobě plánovat řešení své finanční situace. Snadno se dostává do finanční tísně, kterou nedokáže efektivně řešit. Na mapování svých pohledávek se nepodílí, přiznává jen, že má asi „nějaké“ exekuce a dluh na sociálním a zdravotním pojištění. Dále má pohledávky u soudů za trestní řízení a za obhajobu.

Rodina a sociální kontakty:

Odsouzený je od roku 1981 rozvedený a má 2 dospělé děti. Kontakt s nimi již dlouho neudrží. Děti o to nestojí. Vazby udržuje pouze se sestrou, která mu v civilním životě občas vypomáhala. Rodiče odsouzeného již nežijí.

Vzdělání a výchova:

Střední vzdělání zakončil získáním výučního listu v oboru lakýrník. V oboru pracoval jen krátce. Výchova probíhala v rodinném prostředí. Od 7 let rodiče rozvedeni, byl vychován otcem. O matce mluvit nechtěl. V 15 letech byla rodina doplněna o náhradní matku, s níž si však nikdy neporozuměl.

V chování odsouzeného v dětství byly identifikovány tyto sociálně patologické vzorce chování: často lhal, ale nikdy nebyl členem žádné závadové skupiny. Ve volném čase se věnoval házené údajně na závodní úrovni. Často podnikal s kamarády výlety do přírody.

Závislost:

Drogy začal užívat ve svých 28 letech. Zkušenost má s pervitinem. Objektivně zjištěná doba, po kterou mu užívání způsobuje problémy, je dvacet let. Subjektivně mu užívání nepůsobí problémy. Užíval denně nebo skoro denně. V minulosti si drogy aplikoval injekčně.

Je zvyklý žít jen kriminálním způsobem života a změnu neinicuje. Nepotřebuje ji a nabídku péče v rámci Poradny drogové prevence odmítl.

Osobnost a chování:

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného byly zjištěny opakované projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování se vyskytují opakovaně. Objevují se prvky identifikace s některou ze skupin, které lze zařadit do kriminální subkultury.

V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného lze konstatovat, že se opakovaně snaží ovládat druhé lidi a užívat je ve svůj prospěch. Lež používá opakovaně a za účelem zisku výhod. Její využívání dokáže plánovat. S formálními autoritami se dostává do konfliktů opakovaně v průběhu celého života.

Vědomě a opakovaně se vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné i náročnější životní situace vlastním úsilím nezvládá. Nezodpovědnost prostupuje jeho chování jako jeden z nejvýraznějších rysů. Problémy, do kterých se dostává, neřeší. Čeká, jak dopadnou. I přesto, že má možnost, nežádá o účinnou pomoc. Pravidla a normy porušuje velmi často. Je iniciátorem takových situací. V některých oblastech svých názorů akceptuje protiprávní jednání antisociálního charakteru. Jeho postoj k získání a udržení zaměstnání je velmi laxní. Osobnost a chování mají vysokou souvislost s trestnou činností.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat v zřejmě pozdě podchycených nebo nevhodně ošetřených projevech nepřizpůsobivého chování a jednání v dospívajícím věku, které později vedly až ke vzniku závislosti na návykových látkách. Příčinou mohly být také potíže s komunikací v rodině a poměrně problematické přijetí náhradní matky. Odmítá pomocnou ruku při řešení vlastních problémů. Má laxní postoj k udržení si zaměstnání a odmítá plnění finančních závazků, navíc jde o multirecidivistu, který se již plně identifikoval s prostředím věznice a toto mu také vyhovuje, ve výkonu trestu je spokojený. Prognóza recidivy kriminálního jednání je tedy vysoká.

5.1.5 KAZUISTIKA Č. 5

Vězeň č. 5: 26 let

Popis trestné činnosti: 8 záznamů v RT, potřetí ve VTOS

V bytovém domě z neobydlených bytových jednotek demontoval z balkónů 3 hliníkové krycí plechy o váze 10,5 kg, způsobil škodu 204 Kč (byl za krádež v posledních 3 letech opakovaně trestán).

Bydlení:

Trvalý pobyt má hlášen na MÚ, jedná se o sídlo ohlašovny (úřední adresa). Před výkonem trestu žil na ulici, ačkoliv měl možnost ubytování na azylovém domě, kterou ale opakovaně odmítl.

Doklad totožnosti:

Ohlásil ztrátu, sociální pracovnice t.č. vybavuje vyřízení nových dokladů.

Zaměstnání:

Nikdy nikde legálně nepracoval, živil se sběrem kovů a kovošrotu, převážně však krádežemi, a to od dětského věku.

Finance:

Aktuálně jsou evidovány následující finanční závazky: dluh na zdravotním pojištění, na sociálním pojištění, za soudy a obhajobu. Nevyzná se v pohledávkách, neřeší je, nerozumí tomu. Defektní intelekt.

Rodina a sociální kontakty:

Vzhledem k osobnostnímu nastavení odsouzeného nebylo možno zjistit relevantní informace o rodině. Sociální pracovnice vychází pouze z informací od sociální kurátorky, že odsouzený má matku, která má ještě dalších 8 dětí. Otec matku i děti bil, je alkoholik a opakovaně pobýval ve výkonech trestu. Odsouzený udržuje s matkou jen sporadický kontakt, na jména sourozenců si nevzpomněl. V tomto případě byl požádán OSPOD

o součinnost, aby mohla sociální pracovnice připravit podklady pro psychologické vyšetření, k němuž je nutná rodinná anamnéza.

Vzdělání a výchova:

Základní vzdělání dokončil v roce 2007 v dětském domově (neví kde), kdy vyšel z 9. třídy zvláštní školy.

Nedokončil pomocný obor zednické práce, když skončil ve 2. ročníku, údajně z finančních důvodů. Dostal jen záuční list. Byl také pravděpodobně umístěn ve výchovném ústavu v Chrastavě, ale sám neví ani kde. Na nic si nevzpomíná.

Závislost:

Odsouzený popírá jakoukoliv zkušenost s omamnými a psychotropními látkami, ale sociální kurátorka uvádí, že má v anamnéze jistě užívání toluenu a alkoholu.

Osobnost a chování:

Výrazně snížené mentální schopnosti. Absolvent ZŠ praktické, ve věznicí zařazen do speciální kategorie NMÚ (nízká mentální úroveň), disociální porucha osobnosti.

V souvislosti s psychickými potížemi se údajně neléčil, ale informace jím poskytnuté nejsou ověřitelné. V současné době zajišťuje sociální pracovnice po dohodě s ošetřujícím lékařem psychiatrické vyšetření. Odsouzený se opakovaně sebepoškozuje, vykazuje závažné schizoidní rysy. Sociální pracovnice připravuje návrh na omezení svéprávnosti. Po výsledcích z psychiatrického vyšetření bude sepsána žádost o invalidní důchod.

Byly identifikovány traumatizující události v dětství, které nedokázal v dalším vývoji zcela zvládnout: otec alkoholik, bil matku i všechny děti. Opakovaně pobýval ve vězení.

V roce 2014 se sebepoškodil podřezáním zápěstí. Nyní (říjen, listopad 2018) opět zjištěn pokus o sebepoškození – pořezal si předloktí, zápěstí. Neví proč.

V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že se vědomě a opakovaně vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné životní situace vlastním úsilím nezvládá. Nezodpovědné

chování se v životě odsouzeného opakuje. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Ve svých názorech akceptuje protiprávní jednání, které má asociální charakter. Osobnost je strukturovaná simplexně (prostě, jednoduše až primitivně), s omezenou schopností domýšlet důsledky vlastní jednání. Intelektové schopnosti jsou subnormní (lehce podprůměrné) až defektní. Osobnost infantilní, sociálně a emočně nezralá.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat zřejmě v neexistenci vhodné sociální služby v okolí bydliště odsouzeného a v pozdním podchycení závažných problémů v projevech chování, které se u odsouzeného projeví. Byt měl zajištěné ubytování, toto nevyužíval, protože se u něj projevuje závažná psychiatrická porucha, patrně schizofrenie. Vzhledem k jeho jednoduchému až primitivnímu intelektu si ani neuvědomuje, že potřebuje pomoc odborníků. Své základní potřeby uspokojoval drobnými krádežemi, aniž by si uvědomoval, že tato činnost je nelegální. S defektním intelektem, sociální a emoční nezralostí, a především se závažnou duševní nemocí bez pomoci druhých nelze recidivující chování jedince zvrátit.

5.1.6 KAZUISTIKA Č. 6

Vězeň č. 6: 38 let

Popis trestné činnosti: 16 záznamů v RT, pošesté ve VTOS

4x krádež v Tesco, kde zcizil mobilní telefon za 3.499 Kč, který schoval pod triko, zadržén ostrahou, dále z budovy Tesca odmontoval bezpečnostní kameru za 5.200 Kč, z auta na parkovišti obchodního domu Lidl ukradl tablet za 9.200 Kč, poškodil boční okénko za 3.500 Kč, dále v obchodě Lidl odcizil 3 ks reproduktorů za 2.097 Kč, které si přilepil lepicí páskou na nohy. Zachycen bezpečnostní kamerou.

Bydlení:

Trvalý pobyt má hlášen na MÚ, jedná se o sídlo ohlašovny (úřední adresa). Před výkonem trestu žil v bytě matky a po propuštění se k ní bude také vracet.

Doklad totožnosti:

Ohlásil ztrátu, sociální pracovnice mu zajistila vyhotovení nového OP během výkonu trestu.

Zaměstnání:

Odsouzený nebyl dosud legálně zaměstnán. Pracoval pouze ve výkonech trestu na stavební údržbě. Živil se nelegálním obchodem s marihuanou za hranicemi ČR. Za tuto trestnou činnost nebyl stíhán. Vydělal si i 100.000 Kč měsíčně.

Finance:

Má mnoho pohledávek, ale nikdy se o ně nezajímal. Přestože měl nadstandardní příjem z trestné činnosti, nikdy pohledávky nesplácel, nikdy si na nic nenašetřil. Neumí hospodařit s penězi. Řádné plnění dluhů bylo nad rámec jeho reálných možností. Není schopen dlouhodobě plánovat řešení své finanční situace. Snadno se dostává do finanční tísně, kterou nedokáže efektivně řešit. Finance mají vysokou souvislost s trestnou činností. Trestnou činnost páchal, protože byl drogově závislý na pervitinu (užíval denně injekční formou) a dále kořil THC. Do drog a jejich obstarávání investoval nemalé finanční prostředky.

Své problémy si nicméně uvědomuje a během výkonu trestu absolvoval kurz „Finanční gramotnost“, který byl pořádán organizací Rubikon Centrum, z. s.

Rodina a sociální kontakty:

Odsouzený je svobodný, byl zbaven rodičovských práv na syna narozeného v roce 2005. Syn byl osvojen jiným otcem a žije s novou rodinou v Rusku. Odsouzený žil se svou matkou. S ní také i nadále udržuje sociální vazby, využívá také termínů návštěv. Jeho otec během výkonu trestu odsouzeného spáchal sebevraždu střelnou zbraní z důvodu nevyléčitelného onkologického onemocnění. Dále udržuje kontakt se svojí družkou, sestrou a synovcem. Má podporující rodinné prostředí.

Vzdělání a výchova:

V r. 1996 vyšel z 9. třídy ZŠ. Nikdy nepropadl, učil se průměrně. Nedokončil SOU – obor automechanik, když přestal ve 3. ročníku do učiliště docházet kvůli drogám a záškoláctví. Vyrůstal se sestrou v úplné rodině bez další kriminální zátěže. Dětství hodnotí jako krásné a spokojené. Rodiče se nikdy nerozvedli.

Od 11 do 15 let hrával kopanou na oblastní úrovni. V 16 letech skončil s fotbalem a denně hrával 3-4 hodiny hry na počítači. Seznámil se s podobnými chlapci a přestal docházet do učiliště. Nejprve se scházeli ke hraní her, později objevili „kouzlo“ drog na ulici.

Závislost:

Odsouzený užíval pervitin – intravenózně denně od 15 let a formou sniffu od 28 let, užíval celkem 9 let, poslední užití bylo těsně před nástupem do výkonu trestu, dále uvádí užívání heroinu, kokainu a THC. Přiznal předávkování se lékem Rivotrilem a během výkonu trestu projevil zájem o poradenství v rámci Poradny drogové prevence. U sociální pracovnice absolvoval střednědobý čtyřměsíční program pro uživatele návykových látek. Odsouzený absolvoval skupinová sezení zaměřená na problematiku závislosti na návykových látkách a ke snížení rizikovosti chování a recidivy trestné činnosti. Speciálně výchovná aktivita byla zaměřena rovněž na prevenci sociálně patologických jevů, na vyhodnocení těchto jevů a na nácvik jejich předcházení. Na základě zmapování stavu a zhodnocení potřeb vězně byl vězni poskytnut informační servis k minimalizaci zdravotních a sociálních rizik, včetně harm reduction. Vězeň byl motivován k abstinenci během výkonu trestu, ale i po výkonu trestu odnětí svobody. Ve smyslu skupinové dynamiky pracoval chvályhodně. Je motivovaný pracovat se svojí drogovou závislostí směrem k abstinenci, velmi si zlepšil znalosti ve smyslu hygieny a prevence infekčních a krví přenosných chorob. Motivací mu byla zejména jeho rodina a narovnání vztahu mezi ním a jeho družkou. Na svoji závislost a její důsledky má reálný náhled, kauzální myšlení je plnohodnotné. Pochopil a dobře poznal účinky OPL a jejich dopad na socioekonomický status jedince i jejich právní a morální důsledky. Lze konstatovat, že účast jmenovaného ve speciálně výchovné aktivitě měla smysl.

Během výkonu trestu byl opakovaně testován na přítomnost návykových látek v těle, vždy s negativním výsledkem.

Osobnost a chování:

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného nebyly nalezeny žádné nebo výjimečně se vyskytující projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování se vyskytuje ojediněle. Objevují se prvky identifikace s některou ze skupin, které lze zařadit do kriminální subkultury.

Formální autoritu bez potíží respektuje. V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že odsouzený velmi často vyhledává riziková místa s tím, že se na nich bude rizikově chovat. Běžné situace dokáže vlastním úsilím zvládat. S náročnějšími situacemi si neví rady a při jejich zvládnutí selhává. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Běžné životní problémy dokáže zvládat, v náročnějších situacích spoléhá na pomoc druhých nebo čeká, jak dopadnou. Pravidla a normy porušuje velmi často. Ve svých názorech ovšem akceptuje normy a pravidla. Není vůbec nebo jen málo motivovaný k tomu řádně pracovat. Trestnou činnost páchal pro zajištění financí na drogy. Zneužívání návykových látek bylo dlouhodobé. Jeví se jako disharmonická osobnost, která se nedokáže chovat zodpovědně, již dříve býval velmi často a opakovaně ve VTOS. Má zájem o snížení tohoto rizika, o motivaci k návratu do normálního života, o nápravu své osobnosti. Přijal nabídku k zapojení do programu 3Z („Zastav se, Zamysli se a Změň se“), do něhož ale zatím nenastoupil pro jeho plnou kapacitu.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat v opakujících se projevech identifikace se skupinami kriminální subkultury, a především v nezvládnuté závislosti na návykových látkách, kdy byl odsouzený nucen trestnou činností zaopatřovat si nemalé finanční prostředky na nákup drog. Vzhledem k tomu, že má velkou podporu rodiny a rovněž absolvoval ve věznicí programy specializovaného zacházení pro snižování svých kriminogenních rizik, můžeme konstatovat, že prognóza recidivy kriminálního jednání se výrazně snížila.

Přesto je nutná ještě postpenitenciární péče k zajištění podpory jedince v civilním životě, a to zejména v případě udržení si pracovních návyků a podpory v případě relapsu.

5.1.7 KAZUISTIKA Č. 7

Vězeň č. 7: 44 let

Popis trestné činnosti: 15 záznamů v RT, šesté ve VTOS

Ve zkušební kabince obchodu vytrhl ze 2 ks triček a ze 2ks tepláků bezpečnostní štítky, oděvy schoval pod bundu, byl přistižen dvěma pracovníci. Odešel, poškozené zboží tam zanechal, muselo být zlikvidováno, škoda 1.286 Kč. Dále se pokusil odcizit 4 ks parfému celkem za 2.780 Kč, odstranil bezpečnostní obaly, vložil je do tašky, přičemž byl vyrušen pracovníky prodejny. Oháněl se nožem s čepelí 16 cm, vyhrožoval a křičel, že je bodne, a ať ho nechají jít, před prodejnou byl zadržen Policií ČR a odzbrojen. K trestu dále uložena ochranná ústavní léčba protitoxikomanická. V minulosti byl 4x vězněn za loupeže.

Bydlení:

Na svobodě žil v Praze v bytě strýce, který ho po měsíci vyhodil. Poté žil v hostelech a většinou na ulici. Krátce pobýval s drogově závislou partnerkou v maríngotce, do níž se vloupal.

Doklad totožnosti:

Ohlásil ztrátu, sociální pracovníce mu zajistila vyhotovení nového OP během výkonu trestu.

Zaměstnání:

Odsouzený je poživitelem invalidního důchodu ve II. stupni, nikde nepracoval, byl závislý na drogách, především opiátech. Jeho zdravotní stav není dobrý. Doložil, že trpí porázovou parézou fibularis (používá lýtkovou dlahu), má roztroušenou sklerózu multiplex (stále v péči RS centra Nemocnice Královské Vinohrady), má toxickou

epilepsii po dlouhodobém užívání funky, steroidní osteoporózu po léčbě roztroušené sklerózy, toxickou maniodepresivní psychózu, panické ataky a úzkosti (od roku 2007), zjištěna suspektní agresivita. Poslední legální zaměstnání vykonával v roce 2007, kdy pracoval jako kotelník, ale už v té době byl drogově závislý a z práce ho vyhodili.

Finance:

Pobírá důchodovou částku 4.200 Kč. Má exekuce i další pohledávky, které ale není schopen pro svůj nízký příjem plnit. K jejich plnění se staví skepticky a odmítá to řešit.

Rodina a sociální kontakty:

Odsouzený nemá žádné vazby na svoji rodinu. Rodiče se ho zřekli. Má dvě partnerky, obě jsou drogově závislé, s oběma se seznámil v psychiatrické léčebně, kde se léčil se závislostí. Obě partnerky se vzájemně tolerují. Je otcem dvou dětí, není veden v rodných listech jako otec, s dětmi se nestýká, nikdy se o ně nezajímal. Pohyboval se výlučně v prostředí toxikomanů nebo v psychiatrických léčebnách.

Vzdělání a výchova:

Studoval gymnázium, které nedokončil, důvody neuvádí a poté přešel na SPŠ hudební, kde odmaturoval v oboru „výroba hudebních nástrojů“. Umí hrát na několik nástrojů, hrál v regionálních kapelách, kde ovšem vyzkoušel poprvé alkohol a drogy. Byl vychováván babičkou a tetou, otec se o něj zajímal jen sporadicky, matka se léčila s duševní nemocí. Sám hodnotí rodinné prostředí jako velmi problematické. Sourozence nemá.

Závislosti:

V 21 letech začal užívat pervitin (3 roky sniff, poté intravenózně), údajně užíval kvůli bolestem skoro pořád, jinak víkendově. Pervitin užíval údajně 7 let. Dále v 38 letech začal užívat speed (heroin s pervitinem) intravenózně, užíval 2 a půl roku v kuse, naposledy užil v den zatčení. Dále užíval od 38 let „funky“, tramal, kodein, alkohol aj., vše denně, celkem jeden rok v kuse, naposledy užil v den zatčení. Substituční léčbou neprošel, někdy sdílel společnou jehlu údajně s družkou. Pokusil se o léčbu několikrát PN Dobřany, kde byl asi třikrát, pokaždé utekl, poté PN Bohnice – zde opět v léčbě nevydržel a utekl. Nyní

má soudně uloženou ústavní protitoxikomanickou léčbu po vykonání trestu. Předávkoval se „funky“, kdy skončil na ARO. Dle svých slov užíval „veliký dávky“ a i ve Věznici na Pankráci užíval pervitin, což přiznal. Dle závěrů psychiatra na základě lékové a multidrogové závislosti utrpěl totální sociální debakl s nezvrtanými změnami. Ve věznici navštěvoval odborné adiktologické poradenství, ale byl pozitivní na návykovou látku a rovněž u něj byl zajištěn pervitin. Za porušení pravidel byl proto z programu vyřazen. Léčba bude obtížná, ba nemožná.

Osobnost a chování:

Zjištěny opakované projevy maladaptivního chování, které se objevily v průběhu posledního roku. V minulosti se opakovaně sebepoškodil. Ve výkonu vazby mlátil hlavou o zeď, pořezal se o dlaždičku, vyhrožoval, že se bodne zlomenou lžící do břicha – vše kvůli neshodám s partnerkami. Poslední sebepoškození udává v září 2017. Má za sebou opakovaný sebevražedný pokus, naposledy v roce 2004. Bodnul se do břicha kvůli neshodám s partnerkou. Volního odmítání stravy se dopustil opakovaně. Ve výkonu trestu vyhlašoval hladovky kvůli medikaci, s níž nebyl spokojen. Stále si stěžuje na lékařskou péči.

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného byly zjištěny opakované projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování nacházíme opakovaně. Nacházíme prvky identifikace s některou ze skupin, které lze zařadit do kriminální subkultury. V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného lze konstatovat, že snaha ovládat druhé patří mezi jeho hlavní strategie prosazení vlastních zájmů. Lež používá nad rámec běžných konvencí a spíše defenzivně. S formálními autoritami se dostává do konfliktů velmi často. Vnímá to jako svou přednost.

V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze říci, že odsouzený velmi často vyhledává riziková místa s tím, že se na nich bude rizikově chovat. Běžné i náročnější životní situace vlastním úsilím nezvládá. Nezodpovědnost prostupuje jeho chování jako jeden z nejvýraznějších rysů. Při řešení i běžných problémů spoléhá na pomoc druhých, popřípadě na to, jak věci dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Je iniciátorem takových situací. Má bohatou psychiatrickou anamnézu,

kteřou obratně zneužívá, nicméně to nepopírá skutečnost, že se jedná o osobnost depravovanou, s disociální poruchou, jež se opakovaně dostává do intrapsychických stavů, které neumí řešit adaptivním způsobem. Při předchozích pobytech ve vězení opakovaně předstíral choroby s cílem získat léky, vydíral sebepoškozením a hladovkami se stejným cílem; demonstrativně se sebepoškozoval. Ve vztahu ke spoluodsouzeným je často nesnášenlivý a nátlakový. Opakovaně má konflikty s autoritami.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat v osobnostní struktuře odsouzeného, resp. závažné psychiatrické diagnóze – maniodepresivní psychóze s panickými atakami s akcentovanou agresivitou. Dále také ve spojitosti s přítomností těžké drogové a lékové závislosti, která je obtížně medicínsky a terapeuticky ovlivnitelná. I v dětství odsouzeného lze spatřit traumatickou událost, kdy se rodiče dítěte zřekli, a také sám odsouzený rodinné prostředí označil za problematické. Nemá prakticky žádné normální sociální vazby. Sociální debakl, který utrpěl, nedává žádnou naději na zvrácení recidivujícího chování a resocializace tohoto jedince je prakticky vyloučena.

5.1.8 KAZUISTIKA Č. 8

Vězeň č. 8: věk 56 let

Popis trestné činnosti: 8 záznamů v RT, počtvrté ve VTOS

V afektu podmíněném žárlivostí udeřil opakovaně pěstí do obličeje poškozenou, elektrickou šňůrou ji nejméně stokrát udeřil do různých částí těla, opakovaně ji kopal do hrudníku a do hlavy. Způsobil jí zranění, kterým na místě podlehla. Byl soudem trestán jako zvlášť nebezpečný recidivista, v minulosti zaznamenány dva závažné násilné trestné činy (loupež s ublížením na zdraví a pokus o vraždu veřejného činitele), proto mu byl uložen výjimečný trest 23 let za vraždu zvlášť trýznivým způsobem.

Bydlení:

Před uvězněním žil u sestry, jejího manžela a jejich čtyřmi dětmi v bytě 2+1 a po propuštění se k nim bude vracet.

Doklad totožnosti:

Ohlásil ztrátu, sociální pracovnice mu zajistila vyhotovení nového OP během výkonu trestu.

Zaměstnání:

Odsouzený je poživatelem invalidního důchodu ve III. stupni pro mentální retardaci. Nebyl, proto nikdy zaměstnán, a to ani ve vězení.

Finance:

Pobírá důchodovou dávku 8.400 Kč. V současné době nemá žádné pohledávky, během výkonu trestu ve spolupráci se sociální pracovnicí je již splatil. Neumí hospodařit s penězi, dočasně měl omezenou způsobilost k právním úkonům, kdy mu byla ustanovena sestra jako opatrovník, a finanční záležitosti řešila za něj. Po změně Občanského zákoníku požádal o změnu a soud mu opět způsobilost k právním úkonům přiznal.

Rodina a sociální kontakty:

Udržuje vazby se sestrou, jejím manželem a dětmi. Má dále ještě další 2 sestry a 3 bratry, ale s nimi není v žádném kontaktu. Rodiče již zemřeli. Je svobodný, bezdětný.

Vzdělání a výchova:

Ukončil 5 tříd zvláštní školy. Nemá žádnou kvalifikaci. Do jeho 12 let byl vychováván v úplné rodině, ale rodiče všech 7 dětí zanedbávali, otec děti nepřiměřeně bil i jinak fyzicky trestal. Ve 12 letech byl umístěn do dětského domova. V 16 letech byl pro vážné etopedické problémy umístěn do výchovného ústavu. Z ústavu často utíkal a jako mladistvý byl také souzen. Již v mladistvém věku se dopouštěl trestné činnosti, zejména spojené s agresivitou. Všichni 3 bratři byli rovněž ve výkonech trestu, a to opakovaně.

Závislosti:

Drogy ani alkohol nikdy neužíval. Automaty nehrál. V tomto směru nemá žádný problém.

Osobnost a chování:

Zjištěny výrazně snížené mentální schopnosti: slaboduchost, zařazen v kategorii NMÚ (nízká mentální úroveň).

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného byly zjištěny opakované projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování se objevují opakovaně. V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že se vědomě a opakovaně vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné situace dokáže vlastním úsilím zvládat. S náročnějšími situacemi si neví rady a při jejich zvládnutí selhává. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Při řešení i běžných problémů spoléhá na pomoc druhých, popřípadě na to, jak věci dopadnou. Pravidla a normy porušuje opakovaně. Je iniciátorem takových situací. Ve svých názorech akceptuje protiprávní jednání, které má asociální charakter. Znalci z oboru psychiatrie a psychologie byli u jmenovaného zjištěni disharmonický vývoj osobnosti s nevyvinutými charakterovými vlastnostmi, s projevy agresivity a s převládající pudovostí, s intelektovými schopnostmi v pásmu slaboduchosti. Vzhledem k tomu, že osobnostní struktura jmenovaného je prakticky neovlivnitelná (zejména pro převahu rysů nezdrženlivosti, anetičnosti, disociality a pudovosti), jevila se znalcům možnost jeho resocializace jako obzvláště ztížená.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat zejména v osobnostní struktuře odsouzeného, kdy již od dětství je přítomna těžká porucha osobnosti s akcentovanými rysy agresivity a intelektem v pásmu středně těžkého defektu. Dle znalců z oboru psychiatrie je resocializace jedince ztížená. Projevy jeho chování jsou pudové, aniž by si uvědomoval jejich problematičnost. Nemá prakticky žádné pracovní návyky, pro svůj nízký intelekt je nezaměstnatelný. Bude odkázán pouze na příjem z dávky invalidního důchodu a nelze říci, zdali tato částka bude po propuštění pro jedince dostatečná. Navíc během dlouhého

výkonu trestu se již přizpůsobil systému věznice a lze konstatovat, že tento režim, kdy je odsouzený pod neustálou kontrolou a vše je nějakým způsobem řízeno, mu vyhovuje. Přizpůsobení se civilním podmínkám vně věznice bude velice problematické. Prognóza recidivy kriminálního jednání je tedy vysoká.

5.1.9 KAZUISTIKA Č. 9

Vězeň č. 9: věk 65 let

Popis trestné činnosti: 32 záznamů v RT, posedmnácté ve VTOS

V osmi případech vnikl bez použití násilí do bytových či jiných prostor a odcizil věci v celkové hodnotě cca 4.000 Kč a 4 ks platebních karet. V dalších 15 případech se zaměřoval na šatny zaměstnanců různých podniků, kde odcizil většinou finanční hotovost, ale i mobilní telefony, hodinky nebo další věci osobní potřeby. Odsouzen jako speciální recidivista s nejvyšší trestní sazbou pro daný skutek.

Bydlení:

Trvalé bydliště má na adrese úřední ohlašovny. Fakticky žil pouze na ulici. Krátce žil v azylovém domě Armády spásy, odkud byl pro porušování podmínek vyhozen. Byl často pod vlivem alkoholu a páchal výtržnosti. Obtěžoval obyvatele azylového domu, také zaměstnance. S bezdomovectvím je identifikován a v podstatě mu tento styl života vyhovuje.

Doklad totožnosti:

Ohlásil ztrátu, sociální pracovnice mu zajistila vyhotovení nového OP během výkonu trestu.

Zaměstnání:

Naposledy pracoval ve věznici v roce 1993 jako dělník v lisovně. Venku fakticky nepracoval. Je poživitelem starobního důchodu. Dříve byl poživitelem invalidního důchodu ve III. stupni pro silnou nedoslýchavost a alkoholický syndrom.

Finance:

Pobírá důchodovou dávku 9.500 Kč poníženou již o splátky exekucí. Měsíčně splácí 2.000 Kč. Splátky byly nastaveny ve výkonu trestu sociální pracovníci, dále si přispívá do fondu, kde naspořená částka bude použita na zajištění ubytování ne některé z ubytoven. Na odsouzeného se nevztahují žádné sociální dávky. S penězi neumí hospodařit, zpravidla je všechny propil nebo prohrál v automatech. Nebyl ani schopen zaplatit si ubytování, raději spal na ulici nebo v zimě u teplovodu.

Rodina a sociální kontakty:

Má pouze bratra a sestru, s nimiž neudrhuje žádné sociální vazby. Sourozenci o to neprojevují zájem. Stýká se pouze s kriminálně závadovými osobami a s těmi, s nimiž může manipulovat a těžit z toho výhody.

Vzdělání a výchova:

Ukončil 8 tříd zvláštní školy. Nedokončil SOU v oboru lakýrník. Do osmi let spolu se dvěma sourozenci vyrůstal v úplné rodině, poté se rodiče rozvedli. Matka byla Němka, částečně ovládá němčinu. Od 8 let byl umístěn pro nezvladatelnost do dětského domova, v 15 letech do výchovného ústavu. Matka u něj výchovu nezvládala, se sourozenci problémy nebyly. Otec byl alkoholik a děti i matku bil. Po rozvodu se s ním už nevidali. V 15 letech začal čichat ředidla (toluen), hrával karty o peníze a nadměru pil. Později po revoluci začal hrát automaty a propadl zcela alkoholu.

Závislosti:

Alkoholický syndrom – dlouholetý abúzus, pije už více jak 30 let, gambling. Neprojevuje vůbec žádný zájem, jakkoliv problém řešit. Jako problém to nevnímá a nemá zájem o žádnou pomoc.

Osobnost a chování:

Jedná se o kriminálně zkušeného jedince, bez sociálního zázemí. Svou životní situaci považuje za neřešitelnou. Abúzus alkoholu a dlouhodobé bezdomovectví v anamnéze,

tento styl života preferuje a považuje za správný. Odsouzený se s tímto stylem života ztotožňuje.

Jedná se o naléhavého jedince s problémovým respektováním autorit. Testové materiály psychologa neprůkazné z důvodů extrémně vysokého lži skóre. Během rozhovorů patrný tendence ke kverulantství (věčný stěžovatel), snaha vyjadřovat se nejasně a mlhavě. Jde o velmi zkušeného vězně snažícího se všemi možnými prostředky (vyhrožováním, různými manipulacemi, vymyšlením si různých důvodů obtížně ověřitelných nebo neurčitých apod.) dosáhnout výhod během pobytu ve VTOS. Ve věznici patří mezi nejvíce problémové jedince, vyhrožuje smrtí zaměstnancům, dozorcům, spoluvězňům. Chová se nevyzpytatelně a agresivně. Nejednou musely být použity donucovací prostředky.

Ve výkonu trestu jsou opakovaně zaznamenávány četné případy narušování interpersonálních vztahů na oddíle, nestandardní agresivní chování a manipulativní jednání se zaměstnanci (v případě nevyhovění svým požadavkům, zejména stran přestěhování sebe či jiných odsouzených, napadá spoluodsouzené či zaměstnance, vyhlašuje hladovky, vydírá slabší). Chová se hrubě, používá nejhrubší vulgarismy. Zaznamenán pokus o sebepoškození – rozběhl se hlavou proti oknu, byl zadržen včas dozorcem a zpacifikován. Nezodpovědnost prostupuje jeho chování jako jeden z nejvýraznějších rysů. Problémy, do kterých se dostává, neřeší. Čeká, jak dopadnou, i přesto, že má možnost, nežádá o účinnou pomoc. Pravidla a normy porušuje velmi často. Je iniciátorem takových situací. Ve svých názorech generalizovaně akceptuje jednání antisociálního charakteru.

Komentář:

Příčinu recidivy v tomto případě lze spatřit v přítomnosti těžké antisociální poruchy osobnosti. Odsouzený je multirecidivista neschopný plnit, byť jen základní pravidla slušného chování. Neustále napadá všechny kolem sebe, vyhrožuje, brání se manipulativním jednáním s prvky sebepoškozování. Akceptuje pouze svá vlastní pravidla. Ani zpřísněný režim věznice a opakované pohovory se specialisty nedokážou na tohoto jedince působit a odklánět ho od asociálního jednání. K rozvoji poruchy s velkou pravděpodobností přispěl alkoholický syndrom, gambling a bezdomovectví

a rovněž neutěšené rodinné prostředí, v němž jako dítě vyrůstal. Prognóza recidivy kriminálního jednání je tedy vysoká.

5.1.10 KAZUISTIKA Č. 10

Vězeň č. 10: věk 66 let

Popis trestné činnosti: 16 záznamů v RT, potřinácté ve VTOS

Při kontrole totožnosti hlídkou policie přinutil policisty se zbraní u hlavy nastoupit do jejich služebního vozu a nutil je jezdit po městě. Poté je vyzval, aby vystoupili, načež na ně začal střílet. Jednoho příslušníka zasáhl a těžce zranil. Tento by bez rychlé lékařské pomoci zemřel. Poté nastoupil do policejního auta a ujel. Při domovní prohlídce byla u něj nalezena výbušnina Semtex, plně funkční samopal vzor SA 58, pistole ČZ 27 a velké množství nábojů, jež bez povolení držel. V minulosti již byl několikrát soudně trestán za závažnou násilnou trestnou činnost zaměřenou proti veřejnému činiteli i za trestnou činnost s drogovým kontextem, proto mu soud jako zvlášť nebezpečnému recidivistovi uložil trest v délce 18 let.

Bydlení:

Trvalý pobyt má hlášen na sídle úřední ohlašovny, fakticky žil se svojí družkou v nájemním bytě, kam se bude také po propuštění z výkonu trestu vracet.

Doklad totožnosti:

Ohlásil ztrátu, sociální pracovnice mu zajistila vyhotovení nového OP během výkonu trestu.

Zaměstnání:

Před výkonem trestu nebyl dlouhodobě nikde zaměstnán, nebyl ani v evidenci ÚP. Živil se trestnou činností, občas prodával své obrazy. Finančně mu vypomáhala družka.

Finance:

Odsouzený nesplnil právní nároky na přiznání starobního důchodu, neboť nemá potřebnou dobu pojištění. Přesto uvedl, že zadlužený není. Má poslední pohledávku ve výši 6.000 Kč vůči obhájobě, tuto splácí měsíčně po 500 Kč. Peníze mu zasilá družka.

Rodina a sociální kontakty:

Je rozvedený, má dlouholetou partnerku, s níž také žije. Tato jej podporuje. Je otcem dospělého syna, s nímž žádné vazby neudrhuje. Uvádí pouze dva přátele, s nimiž je v dlouhodobém kontaktu a kteří mu také jezdí na návštěvy. Vzhledem k povaze trestné činnosti udržuje sociální kontakty s kriminálně závadovými osobami. K tomuto se ale nechtěl vyjadřovat.

Vzdělání a výchova:

Dokončil osmiletou školní docházku. Jako mladistvý byl již souzen, navštěvoval učební obor obráběč kovů ve Školském vzdělávacím středisku Valdice, obor nedokončil.

Má výtvarné nadání, velmi talentovaný malíř a sochař. Svě umění vypiloval ve věznicích, na svobodě se mu věnoval pouze příležitostně.

Do 5 let byl vychováván oběma rodiči. Jeho otec zemřel a matka si postupně nacházela jiné partnery. S těmito si vůbec nerozuměl. V 16 letech byl poprvé vězněn jako mladistvý. Ničil majetek druhých, opakovaně se vloupával do bytů. Ke svým volnočasovým aktivitám již v dětském věku radil fotografování a táboření v lese, a to i v zimě.

Závislosti:

Asi 20 let užíval intravenózně pervitin a braun. Obě drogy střídal. Opakovaně se pro závislost léčil, ale bez úspěchu. I ve výkonu trestu ve Věznicí Valdice absolvoval roční protidrogový program na specializovaném oddělení pro osoby s poruchou osobnosti způsobenou užíváním návykových látek. Na přítomnost návykové látky byl během výkonu trestu opakovaně testován, vždy s negativním výsledkem. V tomto smyslu program zatím splnil svůj účel.

Osobnost a chování:

Je třeba věnovat pozornost tomu, že užívá léky v souvislosti s duševními potížemi. Je medikován psychiatrem pro smíšenou poruchu osobnosti a abúzus drog.

Zjištěny opakované projevy nepřizpůsobivého chování. V minulosti se odsouzený opakovaně sebepoškozoval: spolkl tzv. kotvu, což později odůvodnil nezvládnutím situace na cele.

V rámci hodnocení agresivních projevů v chování odsouzeného byly zjištěny opakované projevy brachiální agrese. Ostatní druhy agresivního chování se vyskytují opakovaně. Objevují se projevy sympatií k některým projevům skupiny, kterou lze zařadit do kriminální subkultury. V rámci zhodnocení rizik v komunikačních strategiích odsouzeného lze konstatovat, že se opakovaně snaží ovládat druhé lidi a užívat je ve svůj prospěch. Lež používá opakovaně a za účelem zisku výhod. Její využívání dokáže plánovat. S formálními autoritami se dostává do konfliktů opakovaně v průběhu celého života. V rámci zhodnocení rizik vyplývajících z životního stylu odsouzeného lze konstatovat, že se vědomě a opakovaně vyskytuje na rizikových místech a dostává se do rizikových situací. Běžné situace dokáže vlastním úsilím zvládat. S náročnějšími situacemi si neví rady a při jejich zvládnutí selhává. Nezodpovědné chování se v životě odsouzeného opakuje. Jeho postoj k získání a udržení zaměstnání je velmi laxní. Znalci z oboru psychologie a psychiatrie došli k závěru, že odsouzený trpí polymorfní poruchou vývoje osobnosti s pokročilou závislostí na psychotropních látkách. Je zvýšeně disponován k agresivním reakcím především ve vypjatých situacích. Obecná věrohodnost podstatně snížena. Prognóza resocializace je nepříznivá.

Komentář:

Příčinu recidivy lze spatřovat již v dětství, kdy se u odsouzeného objevily etopedické problémy závažného charakteru a první závažná trestná činnost. Dále také nepodnětné rodinné prostředí a nedostatek rodičovské lásky. Matka více přízně věnovala novým partnerům nežli vlastnímu synovi. U jedince se tak rozvinula závažná polymorfní porucha osobnosti s pokročilou závislostí na návykových látkách a se sklony k brutalitě

a agresivitě. Dle znalců z oboru psychiatrie a psychologie je prognóza resocializace nepříznivá a riziko recidivy je tedy vysoké.

5.2 Zhodnocení příčin recidivy v porovnání s odbornou literaturou

Pro porozumění některých důležitých diagnóz je třeba seznámit se s pojmy jako je sociální pozice, jevy hromadné psychické zkázy nebo také co si představit pod pojmem duální diagnózy. Neméně důležité jsou některé výrazy pro poruchu osobnosti, která má důležitý význam v chování a následném jednání odsouzeného a v neposlední řadě rodinné prostředí. Pro rychlou orientaci poslouží tabulka č. 4 a č. 5 Přehled nejčastějších příčin selhávání u recidivistů, jedná se o souhrn nejčastějších příčin recidivy, které jsou použité v textu práce.

Tabulka 4 - Přehled nejčastějších příčin selhávání u recidivistů (1. část)

Příčiny	Souvztažnost a následky
Nepodnětné rodinné prostředí	Nevhodné vzorce rodičovské výchovy, nezájem rodičů o dítě, přehnané nároky na děti, ponižování dětí, rodiče násilníci, narkomané a alkoholici.
Kriminální zátěž v rodině	Rodiče nebo sourozenci ve VTOS, ústavní výchova (dětský domov, diagnostický ústav, výchovný ústav), kontakt s kriminálně zavadovými osobami, přijetí společensky neakceptovatelného chování.
Etnické zvláštnosti	Jiné hodnotové vzorce, jiné normy a pravidla chování, jiné zvyky, zpravidla špatné návyky, které jsou neslučitelné s pochopením většinové společnosti (parazitující styl života, nízká motivace, závislost na pomoci druhých).

Tabulka 5 - Přehled nejčastějších příčin selhávání u recidivistů (2. část)

Příčiny	Souvztažnost a následky
Osobnostní předpoklady a psychiatrická zátěž	Přítomnost poruch osobnosti (zejména porucha paranoidní, disociální, emočně nestabilní), duální diagnózy (porucha osobnosti způsobená dlouhodobým užíváním návykových látek), přítomnost vážné duševní poruchy jako jsou patologická agresivita. Schizofrenie, poruchy na základě organicity, poruchy přizpůsobení atd.
Absence pracovních návyků	Život v komunitě, kde již třetí generace nepracuje a spoléhá se jen na sociální systém, dále nechutí pracovat, neochota ráno vstávat, neochota pracovat ve směnném provozu atd.
Předluženost	Neevidovaní na Úřadu práce dluží velké částky na zdravotním a sociálním pojištění, často žijí na dluh z nebankovních půjček, které ale nesplácejí (nemají z čeho), velký počet exekucí na jedince. Velké škody z trestné činnosti, sociální chudoba, lichva, časté krádeže a loupeže.
Abúzus návykových látek	Věková hranice se stále snižuje, velmi častá závislost u mladistvých, a to zejména u injekčních drog. Pravidelné kouření marihuany od 12 let (startovací droga), drogově motivovaná TČ (obstarávání prostředků na nákup drog), TČ pod vlivem drog, výroba a distribuce drog, legalizace prostředků z prodeje drog.
Nízký intelekt, nedokončené vzdělání	Nemožnost uplatnit se na trhu práce, narůstá frustrace, zadlužování, problémy řeší užíváním návykových látek = bludný kruh.

Příčiny selhávání u recidivujících pachatelů trestné činnosti

Sociální pozice

Každý jedinec, zvláště recidivista zaujímá ve skupině určitou roli, tj. sociální pozici. Sociální pozice predikuje postavení i zvláštnosti jedince ve skupině. Z hlediska sociální psychologie se členové skupiny se skupinou ztotožňují, promítají do ní své postoje, přání, naděje i potřeby.⁷¹ Kriminální skupiny mají zpravidla své sociálně psychologické zvláštnosti. Partu vede uznávaný a současně obávaný jedinec často s bohatou kriminální zkušeností, který má kolem sebe skupinu sympatizantů.⁷²

Vůdce party bývá velmi často bezohledný manipulátor, s chybějícími pocity empatie, se snahou o získání převahy a výhod nad druhými. Nejčastěji jde o sociopata s diagnostikovanou disociální poruchou osobnosti, u něhož se závažné poruchy chování objevují již v dětském a adolescentním věku, častěji pocházejícího z nižší socioekonomické vrstvy a často závislého na návykových látkách. Tito jedinci tvoří až 75 % osob v nápravných zařízeních.

Jevy hromadné psychické nákazy

Pokud má hromadná psychická nákaza pouze podobu přejímání jistého způsobu myšlení, hovoříme o šeptandě. Pokud šeptanda vyústí do konkrétního jednání, hovoříme o panikaření. Jestliže toto chování posléze začnou provázet jevy postrádající společenské zábrany, hovoříme o primitivním sociálním chování.⁷³

Primitivním sociálním chováním rozumíme chování zbavené zábran a velmi často se s ním setkáváme i ve výkonu trestu odnětí svobody. Je výrazem mocných smyslových dojmů a u recidivistů mívá podobu agresivních projevů doprovázených zpravidla vulgárními pokřiky. Nemusí se zpravidla jednat o antisociální chování, ale odsouzení se s těmito projevy často ztotožňují. Tyto projevy jsou těžko odbouratelné. Mezi závažné

---

⁷¹ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 151.

⁷² PROBSTOVÁ, V., PĚČ, O. *Psychiatrie pro sociální pracovníky*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0731-3. s. 136.

⁷³ DIANIŠKA, G. a kol. *Základy policajnej psychológie*. Praha: Policejní akademie ČR, 1994. ISBN 80-9672-726-5. s. 163.

projevy lze ovšem řadit výbuchy agresivity, vzniklé na podkladě agresivního vyladění v podobě rvaček s cílem likvidace odpůrce. S těmito projevy se setkáváme často u pachatelů násilné trestné činnosti a rovněž také ve výkonu trestu.⁷⁴

Duální diagnózy

Pojem duální diagnóza je v adiktologické i psychiatrické literatuře používán pro souběh poruchy z užívání návykových látek a jiné psychické poruchy. V podstatě jde o jistý typ psychiatrické komorbidity, jíž se obecně rozumí výskyt dvou a více psychických poruch u jednoho jedince. Předpokladem tedy je uznání, že se také jedná o duševní poruchu, nikoliv jen sociální problém či morální selhání.⁷⁵

5.2.1 DISOCIÁLNÍ PORUCHA JAKO NEJČASTĚJŠÍ PORUCHA OSOBNOSTI U ODSOUZENÝCH

Tuto poruchu charakterizuje chybějící pocit empatie, snaha o získání výhod nad druhými a snaha o získání převahy bez pocitu studu – manipulace a bezohlednost. Nejčastěji je porucha diagnostikována v mladém věku (závažné poruchy chování u mladistvých pachatelů trestné činnosti). V nápravných zařízeních se s ní setkáváme až u 75 % lidí. Ve středním věku často porucha přechází do diagnóz z okruhu závislosti, organicity. Příčiny jsou multifaktoriální, jako zanedbávání v dětství, nepřiměřené tresty, zneužívání, rodiče alkoholici a narkomané a vrozené biologické faktory, jako jsou vyšší míra základní agrese, vyšší práh pro excitaci (je třeba k prožívání vyšší míra vzrušení). Disociální porucha osobnosti je nejčastější poruchou, s níž se setkáváme u recidivistů ve vězení, a tedy i u zkoumaného souboru, a to u vězňů č. 3, 5, 7, 8 a 10.

Pro sociálního pracovníka ve výkonu trestu je v takových případech velmi těžké navázat profesionální vztah, neboť odsouzení s touto poruchou trpí neustálým neuspokojením potřeb, absencí viny, často mají vůči vězeňskému personálu nátlakové

---

⁷⁴ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3. s. 158.

⁷⁵ KALINA, K., MINAŘÍK, J. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-9791-5. s. 211.

chování. Okolí trpí více jak tito lidé. Dle Gabbarda je nutné, aby sociální pracovník s těmito osobami zacházel nekompromisně, konfrontoval jejich chování s tím, co se děje právě tady a teď, neočekával přílišné zlepšení a aby přitom především zachoval klidný, vytrvalý, stabilní a nezkorumpovatelný postoj.

5.2.2 NEPODŇETNÉ RODINNÉ PROSTŘEDÍ JAKO JEDNA Z PŘÍČIN RECIDIVY TRESTNÉ ČINNOSTI

Vycházíme-li z kazuistických dat, nelze si nevšimnout, že nepodnětné rodinné prostředí se vyskytuje u většiny zkoumaného souboru, tedy v případech vězně č. 1, 2, 3, 5, 7, 8, a 9. U vězně č. 4 a 7 se nepodařil zjistit dostatek informací o výchově a o rodině.

Nepodnětné rodinné prostředí je tedy jednou z hlavních příčin opakující se trestné činnosti u pachatelů. Pokud hovoříme o kriminalitě mladistvých, musíme jednu z příčin hledat rovněž v dětství, kde lze předpokládat, že se něco stalo a nebylo to vhodně a řádně ošetřeno. Jsou to vlastní rodiče, kteří nejlépe rozumí tužbám a potřebám svých dětí. Ale co když nerozumí ani sami sobě? Lze tedy předpokládat, že nejsou schopni řádně vychovávat své děti a mnohdy ani netuší, že něco dělají špatně.

Každý člověk se musí nutně ve společnosti socializovat a ta by měla mít nástroje a přístupy k tomu, aby socializace jedince ve společnosti proběhla bez větších problémů. Rodič musí být podporovatelem, vychovatelem, nosičem informací a částečně také vzdělavatelem. Ovšem nese svoji genetickou výbavu na trh a nezřídka se stává, že stejné problémy, s nimiž se rodič jako dítě setkával, potkají i jeho potomky. Pokud použijeme výrok empiristy Johna Locke „Nic není v mysli, co nebylo dříve ve smyslech“, nacházíme paralelu mezi tím, že jakýkoliv kontakt s prvním sociálně patologickým prostředím, tedy v primárně rodině, formuje negativně i vývoj dítěte do budoucna. Ať je to již drogová nebo alkoholová závislost rodičů, zanedbávání ze strany rodičů, nedostatek pozornosti a podnětů ze strany matky i otce, chybějící druhý rodič, nenasycení potřeb dítěte, nedostatek lásky, času, podpory apod. Patologické vzorce si potom dítě nese ve své výbavě a v momentě, kdy se stává sám rodičem, přenáší je automaticky mezi své potomky.

U vězňů č. 1, 2, 8 a 9 je patrné, že vzhledem k výskytu sociálně patologických jevů a závažných etopedických problémů byli umístěni do výchovného ústavu. Vězeň č. 10 byl již jako mladistvý umístěn dokonce ve výkonu trestu odnětí svobody. Zde je patrný vliv disharmonické rodiny a lze spatřit riziko vzniku sociálně patologických jevů, které později vedou až k odsouzení pachatele.

5.2.3 ABÚZUS NÁVYKOVÝCH LÁTEK

Abúzus znamená zneužívání, nadměrné užívání, nejčastěji nadužívání drog nebo také jejich užívání v nevhodnou dobu. Může jít o stav jednorázový, málo častý nebo trvalý, pravidelný. Jedná se o zneužívání drogy v takovém rozsahu, který již poškozuje fyzický nebo duševní vývoj člověka a jeho vztahy s okolím. Kromě drog v běžném slova smyslu se abúzus týká i alkoholu, kofeinu, tabáku, některých léků aj.

Touha po co nejrychlejším odstranění stresu a navození příjemných pocitů se někdy může vymknout natolik, že lidé vyhledávají a užívají různé návykové látky-drogy. Zneužívání drog je spojeno s řadou negativních jevů. Na jedince působí tak, že jej přimějí ke změnám chování. Může následovat stádium závislého uživatele, kdy se ještě přidružují problémy kriminálního jednání a násilné trestné činnosti, velká nebezpečnost pro společnost, neuvědomování si sebepoškozování. Kariéra narkomana končí buď selháním základních životních funkcí, nebo trestním postihem a vyloučením ze společnosti.

U všech vězňů, vyjma vězně č. 8, lze spatřit, že každý má zkušenosti s návykovou látkou. Někteří ještě jako mladiství, ukazuje se, že věková hranice se stále snižuje. Velmi častá závislost je u mladistvých, a to zejména u injekčních drog. Pravidelné kouření marihuany od 12 let (startovací droga), drogově motivovaná TČ (obstarávání prostředků na nákup drog), TČ pod vlivem drog, výroba a distribuce drog, legalizace prostředků z prodeje drog. Někteří se s návykovou látkou setkali v dětství díky rodině či rodinnému zázemí (závislost na alkoholu apod.).

5.3 VYHODNCENÍ MOŽNÝCH PŘÍČIN RECIDIVY U ODSOUZENÝCH

Z výše uvedených kazuistik můžeme vidět, že osobnost pachatele trestného činu úzce souvisí s tím, jak se pachatel chová a jedná ve společnosti. Osobnost se formuje již od narození, a tudíž na ní má velký vliv působení blízké rodiny, tedy matky, otce, popř. sourozenců. Pokud vliv blízké rodiny na výchovu (formování osobnosti) neexistuje, jeden z rodičů chybí a zbývající se o výchovu nezajímá, není možné vybudovat a rozvinout u jedince charakter, temperament ani jiné osobnostní vlastnosti. Přispění k tomu má i vzdělání, nedokončená školní docházka, zvláštní školy, pokud není snaha ze strany pachatele, není možnost školní instituce předat tzv. výkonové vlastnosti, schopnosti, dovednosti apod. Tento případ se vyskytuje u všech pachatelů, kromě pachatele č. 6.

Člověk je tvor společenský a společenské vztahy jsou součástí mezilidských vztahů. Druhem vztahů mezi jednotlivci ve skupině jsou vztahy rodičovské, milenecké, terapeutické apod. V případě disharmonické rodiny nebo odmítání komunikace, úcty, umění konverzace, sebeovládání apod., to vše může vést k nefungování mezilidských vztahů. Tento případ se vyskytuje u všech pachatelů kromě pachatele č. 6.

Sociální integrace je proces začleňování do společnosti a do každodenního života. Tento proces je důležitý obzvláště pro odsouzené, kteří jsou propuštěni z VTOS na svobodu. V případě, že tento proces u nich neproběhne, tzn. že se nenaučí správně žít, cítit se přijatelní, můžou propadat depresím. Neví, jak naložit se svým životem. Ocitají se v beznaději a útěchou jim jsou, v mnoha případech, právě návykové látky. Nemají práci, popř. blízké osoby kolem sebe, a tak jejich chování může opět tíhnout k trestné činnosti. Peníze na návykové látky získávají nelegálně. Pod vlivem návykových látek se opět dostávají do jim známého prostředí věznice. Tento případ nastal u všech vězňů vyjma u vězně č. 8, který uvádí, že nemá zkušenosti s žádnými návykovými látkami.

Výše uvedené možné příčiny recidivy se víceméně objevují ve stejné míře, nelze tedy s určitostí říct, která příčina v největší míře vede k recidivě pachatele.

ZÁVĚR

Moje bakalářská práce si klade za cíl zkoumat příčiny recidivy u odsouzených ve Věznici Ostrov. Na začátku objasňuji důležité pojmy související s vězeňstvím, jak vlastně funguje systém pomáhající odsouzeným ve VTOS žít a vyvíjet se ve věznicích. Definuji pojem trest, trestání, výkon trestu odnětí svobody, penitenciární a postpenitenciární péče. Jelikož se zabývám odsouzenými ve Věznici Ostrov, tak je úvodní kapitola věnována její stručné historii a jejím zaměstnancům. Dále popisuji pojem recidiva v souvislosti s kriminální činností, i když je na ní nahlíženo z mnoha hledisek, a nastiňuji příčiny recidivního chování. Teoretický pojem recidiva a vše co s ní souvisí uzavírá popisnou část mé práce.

Výzkumná část se zabývá empirickým výzkumem na základě kazuistický dat, které se mi podařilo získat ve spolupráci se sociálními pracovníky Věznice Ostrov. Data jsou o deseti náhodně vybraných odsouzených ve Věznici Ostrov, jedinou podmínkou zde bylo, že se jedná o odsouzené s opakující se trestnou činností, tedy recidivisti. Analýzou získaných dat a studiem odborné literatury jsem chtěl získat náhled na vyhodnocení společných jmenovatelů jakožto příčin recidivujícího chování vězňů propuštěných na svobodu. Prokázalo se, že recidivu pachatelů trestné činnosti nejvyšší měrou ovlivňují faktory jako rodina, rodinné zázemí a opora v rodině. Pachatelům chybí formování osobnosti jedince již od útlého věku v rodinném prostředí. Z hlediska vývojové psychologie jde o úsek života, kde nejvýznamnější roli hraje období od 0 do 15 let věku dítěte. V tomto období dochází k formování kognitivních funkcí, charakteru, sociability a utváření vztahů nejen s vrstevníky. Tedy tyto faktory jsou poté rozhodujícími činiteli právního vědomí každého jedince. Dobrymi prognostickými faktory jsou dostatečný kontakt s oběma rodiči po rozvodu či rozchodu, sladěné či dohodnuté vztahy mezi rodiči a dětmi, stabilní domácí prostředí s minimem změn a přiměřené a citlivé výchovné metody. Vzájemné působení mezi stabilním a podporujícím rodinným prostředím a vývojem mravního vědomí je velmi dobře vyhodnotitelná právě ze získaných poznatků v mých kazuistikách. Častou příčinou selhávání je nepodnětné rodinné prostředí, nezáměr o dítě, nezvládnutí rodičovské role, kriminální zátěž v rodině i závislosti u rodičů. Sociální a právní normy se vyvíjejí na základě identifikace s autoritou, v tomto případě s rodiči. Stejně tak si odsouzení přebírají do svého života lidské hodnoty a identifikují se

s rodiči jakožto s přirozenou autoritou. Děti nejsou schopny posoudit, že tyto vzorce jsou patologické a později se to projeví právě poruchami chování, jako jsou krádeže, záškoláctví, šikana vůči spolužákům, užívání návykových látek apod.

Dalším faktorem, který mohu na základě kazuistik uvést, je přítomnost etnických vzorců. Je známo, že situační podmínky sociálně vyloučených rodin jsou obecně velmi špatné a často postihují právě zástupce romského etnika. Záměrně jsem v kazuistikách neoznačoval etnickou příslušnost, ale mohu obecně konstatovat, že tito jedinci tvoří kazuistickou většinu. Od období sametové revoluce se bohužel delikvence romských pachatelů zvyšuje a jednou z příčin je nedostatečná přizpůsobivost skupin v nově se rodící demokratické společnosti. Jde tedy o systémovou chybu nedostatečně připraveného sociálního systému. Ve vězení se stále častěji setkáváme s tím, že autorita u Romů je založena na příslušnosti ke svým rodinným klanům a k jedincům se svérázným pojetím právních norem, které si zástupci tohoto etnika vykládají po svém.

Další z příčin recidivujícího chování je absence vzdělání nebo nedokončené vzdělání konkrétního oboru. Do tohoto předpokladu vstupují i další faktory, které mohly ovlivnit školní docházku mladého delikventa, jako jsou osobnostní psychopatologie, přítomnost některé z poruch osobnosti, poruchy emočního vnímání, poruchy paměti a v neposlední řadě poruchy intelektu. Např. ve věci drobných recidivujících krádeží není třeba žádné velké inteligentní přípravy, pachatel zpravidla svůj jednoduchý vzorec opakuje do doby, dokud není chycen a usvědčen. Mnoho recidivistů z kazuistik při pohovorech se specialisty uvedlo, že jako děti trpěli ADHD, nebo minimálně popisovali příznaky této poruchy. Už jen přítomnost této poruchy, pokud nebyla dobře v dětství ošetřena, mohla mít vliv na dokončení vzdělání u zkoumaného vzorku recidivistů. Lidé bez vzdělání, často jen s ukončenou základní školní docházkou, si po propuštění z výkonu trestu jen obtížně hledají práci, a pokud ji naleznou, jen obtížně si ji udrží, protože nejsou schopni plnit postupem času stále náročnější pracovní úkoly. Nejčastější poruchou u odsouzených recidivistů ze zkoumaného vzorku je právě disociální porucha, jejíž příčiny způsobuje více faktorů. Tedy zanedbávání v dětství, nepřiměřené tresty, zneužívání, rodiče alkoholici a narkomané, a vrozené biologické faktory, jako jsou třeba vyšší míra základní agrese.

Je otázkou, do jaké míry lze pochopit výkon trestu odnětí svobody jako jeden ze sociálně psychologických aspektů ovlivňujících výchovu a nápravu delikventního chování recidivistů. Jedním z největších problémů současného vězeňství jsou přeplněné věznice, nemožnost rozdělovat odsouzené podle uvážení odborného personálu, ale řídit se, je třeba výhradně předpisy. Velké ložnice a početné ubytovací kapacity nahrávají šíření tzv. kriminální infekce mezi odsouzenými, tzn., co špatného se ještě kdo nenaučil, doučí se během výkonu trestu. Atmosféru sociálního prostředí utvářejí především ti nejsilnější jedinci s různým stupněm sociálních hodnot a se svojí hierarchií oblíbenosti mezi recidivisty. Platí zde právo silnějšího a jiná pravidla než na svobodě. Velká koncentrace lidí ve velkých věznicích, jako je mj. i Věznice Ostrov, neumožňuje odbornému personálu s vězni systematicky pracovat ve velkém a vytvářet na odsouzené pozitivní vliv. Často jsou absolventi nápravných a terapeutických programů zařazováni do práce a vraceni na své původní oddíly mezi nemotivované odsouzené a hrozí zde právě riziko nákazy kriminální infekcí a opětovné přizpůsobení se právu silnějšího, vězeňskému slangu a systému a vlivu antisociálních postojů.

Recidiva ale souvisí také se současným nastavením postpenitenciární péče. Chybí především sociální byty, komerční nájmy jsou pro lidi propuštěné z výkonu trestu něčím z říše science fiction. Na sociální dávku čekají žadatelé až jeden měsíc, a kromě jedné tisícikoruny jakožto mimořádné okamžité pomoci po propuštění nemají nárok na nic dalšího. Pokud nemá propuštěný recidivista podporu rodiny a rodinné zázemí, nemá se v podstatě kam vrátit. Dokonce i na některých azylových domech je už pořádník na ubytování. Dle sdělení sociálních pracovníků z azylových domů a nocleháren tvoří nejčastější klientelu právě lidé se záznamem v rejstříku trestů, převážně recidivisté. Sami propuštění vězni nemají o tyto instituce valný zájem, upozorňují na hluk, nepořádek a nečistotu interiérů i okolí, časté hádky klientů těchto zařízení, porušování zákona a konflikty mezi klienty.

Propuštění z výkonu trestu se dostávají automaticky mezi nízkopříjmové skupiny, často závislé na sociálních dávkách a jen obtížně si udrží práci. Již jen samotný dlouhodobý pobyt v azylovém domě je jeden z faktorů, který nenapomáhá integraci recidivisty do většinové společnosti. Dalším problémem mohou být nízké mzdy, kdy propuštění z výkonu trestu volí raději příjem sociálních dávek nežli legální práci na

smlouvu za minimální mzdu, protože po stržení splátek za exekuce jim poté zbyde ještě méně peněz, než kdyby požívali jen sociální dávky. Mnozí z nich tak žijí v parasystému, který si vytvořili sami. Tzn., že pobírají dávky, a přitom pracují nelegálně, tedy načerno, přičemž neodvádí pojistné na sociální zabezpečení a nedosáhnou tak v seniorském věku ani na výplatu důchodu. Tento jev je u recidivistů ve vězení velice častý a stále narůstá.

Z výše uvedeného lze tedy konstatovat, že resocializaci recidivistů ovlivňují nejen odsouzení sami, ale i nastavení systému postpenitenciární pomoci, což by jistě vydalo na další podrobnější zkoumání. V současné době není zajištěna dostatečná provázanost mezi aktéry sociální práce a tvůrci sociálních politik. Je třeba zdůraznit míru individualizace, nikoliv plošně nastavovat systém pomoci. Dále je třeba zvyšovat kvalifikovanost zainteresovaných pracovníků a zvyšovat motivovanost recidivistů s vědomím, že pomáhat mohou pouze individuálně a tzv. „na míru“. To platí i pro odborné zaměstnance ve Vězeňské službě, kteří se musí naučit individualizovat specifická kriminogenní rizika a na základě tohoto posouzení vytvořit individualizovaný program zacházení. Naprosto klíčovou úlohu u odsouzených před propuštěním má sociální pracovník. Bez adekvátní a profesionálně zvládnuté podpory v oblastech týkajících se bydlení, budoucí práce, řešení pohledávek nebo sociálních vztahů nemůžeme očekávat plynulý a co nejméně problémový přechod do občanského života.

Věřím, že má práce může posloužit jako zajímavý zdroj informací o příčinách recidivy u osob ve VTOS a k zamyšlení nad změnou odborného přístupu k odsouzeným samotným.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BURSÍK, T. *Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali*. 1. vyd. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2009. ISBN 970-80-87211-22-9.

ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.

ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství Policejní akademie České republiky, 2002. ISBN 80-7251-104-1.

ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-931-3.

DIANIŠKA, G. a kol. *Základy policajnej psychológie*. Praha: Policejní akademie ČR, 1994. ISBN 80-9672-726-5.

FISCHER, S., ŠKODA J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2781-3.

HENDRYCH, I. *Vybrané kapitoly z penologie*. 1.vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik v Opavě, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2010. ISBN 978-80-7248-574-1.

Interní materiály Věznice Ostrov – interní zdroje.

KALINA, K., MINAŘÍK, J. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-9791-5.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-813-4.

LOCKE, J. *Esej o lidském chápání*. Oikoymenh: Edice Knihovna novověké tradice a současnosti, 2012. ISBN: 978-80-7298-304-9.

MAREŠOVÁ, A., BLATNÍKOVÁ, Š., KOTULAN, P., MARTINKOVÁ, M., ŠTĚCHOVÁ, M., TAMCHYNA, M. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. ISBN 978-80-7338-119-6.

MÜHLPACHR P., VAVŘÍK, M. *Sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 80-210-2511-5.

PROBSTOVÁ, V., PĚČ, O. *Psychiatrie pro sociální pracovníky*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0731-3.

SOCHŮREK, J. *Úvod do Penologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008. ISBN 978-80-7372-287-6.

SOCHŮREK, J. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie. I díl. Úvod do sociální patologie, sociálně patologické skupiny*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-494-3.

STÖCKBAUEROVÁ, Z. *Věznice Ostrov. České vězeňství, roč. 2, 2016*. ISSN 1213-9297.

SUCHÝ, O. *Příčiny a prevence recidivy*. Praha: Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, 1983. ISBN neuvedeno.

URBANOVÁ, M. *Systémy Sociální kontroly a právo*. Plzeň: vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-94-6.

VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-898-7.

VOKURKA, M., HUGO, J. aj. *Velký lékařský slovník*. 8. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 978-807345-166-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

GABBARD, G. *Psychodynamic Psychiatry in Clinical Practice*. The DSM – IV ed. Washington: American Psychiatric Press, 1994.

Seznam použitých internetových zdrojů

Díl 2 Práva odsouzených. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

Díl 3 Povinnosti odsouzených. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

Inovace SEBS a ASEBS. *Kriminologie. Osobnost pachatele trestných činů.* [online]. [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/inovace-SEBS-ASEBS/elearning/kriminologie/osobnost>.

Prison Fellowship International. *Mezinárodní vězeňské společenství.* [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <http://prisonfellowship.cz/historie-mvs/>.

Probační a mediační služba. *Poslání a cíle.* [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Probační a mediační služba. *Probace.* [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>.

Rubikon Centrum, z. s. *O nás.* [online]. [cit. 2019-12-28]. Dostupné z: <https://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme/>.

Vězeňská služba České republiky. *Organizační jednotky.* [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/>.

Vězeňské tábory v Jáchymovských uranových dolech. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: http://www.politictivezni.cz/pracovni-tabory-pri-uranovych-dolech.html#_ftn1.

Věznice Ostrov. *Základní informace.* [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/veznice-ostrov/o-nas/zakladni-informace/>.

§ 1 *Předmět úpravy.* Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

§ 8, *Typy věznic.* Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

§ 12a *Vnitřní členění věznice s ostrahou.* Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online]. [cit. 2019-12-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#cast1>.

§ 56 *Výkon trestu odnětí svobody.* Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [online]. [cit. 2019-12-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#cast1>.

§ 59 *Mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.* Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. [online]. [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

SEZNAM ZKRATEK

- VTOS – Výkon trestu odnětí svobody
- VZP – Všeobecná zdravotní pojišťovna
- SRN – Spolková republika Německo
- SOU – Střední odborné učiliště
- ZŠ – Základní škola
- ÚP – Úřad práce
- TČ – Trestný čin
- MÚ – Městský úřad
- OS – Okresní soud
- OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí
- NMÚ – Nízká mentální úroveň
- OPL – Omamné a psychotropní látky
- 3Z – Zastav se, Zamysli se a Změň se
- ARO – Anesteziologicko-resuscitační oddělení
- ČR – Česká republika
- ÚpVZD – Ústav pro výkon zabezpečovací detence
- SVS – Sbor vězeňské stráže
- MVS – Mezinárodní vězeňské společenství
- VIS – Vězeňský informační systém
- RT – Rejstřík trestů
- OD – Obchodní dům
- RL – Rodný list
- DDÚ – Dětský Diagnostický Ústav
- VÚ – Výchovný ústav

THC – Tetrahydrokanabinol

PN – Psychiatrická nemocnice

SEZNAM TABULEK

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Vazební věznice v ČR	12
Tabulka 2 - Věznice v České republice	12
Tabulka 3 - Přehled počtu odsouzených a obviněných v ČR	14
Tabulka 4 - Přehled nejčastějších příčin selhávání u recidivistů (1. část)	68
Tabulka 5 - Přehled nejčastějších příčin selhávání u recidivistů (2. část)	69

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Pavel Denčev

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Příčiny recidivy u odsouzených ve Věznici Ostrov

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 70

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 15

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.